

PREMSA VALLENCA DEL SEGLE XIX:
4.- DIARIO DE VALLS - DIARIO DE VALLS (2.ª època)
I DIARIO VALLENSE - EL VALLENSE
I LA SEVA ÈPOCA. (1878 - 1879),

per Francesc Costas i Jové

La fitxa tècnica de tals periòdics i l'ordre de publicació són com segueix:

Diario de Valls.- «defensor de intereses morales y materiales de avisos y noticias».- Sortia cada dia menys l'endemà dels festius.- Es publicà des del 31 d'octubre de 1878 al 13 de desembre del mateix any.- Mida de la caixa del text 365x248 mm. amb tres pàgines de text a tres columnes i la quarta dedicada tota a anuncis.- Impremta de Francesc Pellisser, carrer Baldrich, 48, Valls.- Direcció: carrer d'en Bosch, 41, i Redacció: plaça de Prim, 6 pral. Administració: carrer Baldrich, 79.- Capçalera tipogràfica.- Subscripció: Valls set rals al mes i a fora, vint-i-quatre rals al trimestre. Text castellà: números publicats de l'1 al 37.-

Diario Vallense.- «Publicación no política». Sortí del 18 de desembre de 1878 fins el 6 de juny de 1879 (núm. 142).- Impremta Pellisser, Baldrich, 48.- Domicili de la Direcció, Redacció i Administració la mateixa impremta.- Subscripció: set rals al mes i vuit rals fora. Els altres detalls iguals a l'anterior.

Diario de Valls (segunda-època).- «Defensor de los intereses morales y materiales, comercial y de avisos y noticias», i des del mes de juny de 1879 «Comercial de avisos y noticias».- Sortí el 19 de desembre de 1878 (núm. 1) i finí el 4 de novembre de 1879 (núm. 170) darrer que he vist en una col·lecció relligada, en la qual mancava algun número.- Sortia el dimarts, el dijous i el diumenge, i des del 2 d'agost de 1879 (núm. 93) fins al final, cada dia menys els posteriors als festius.- Impremta Tort i Cusidó, de Tarragona fins el núm. 69; des del núm. 70, impremta del *Diario de Valls*, Portal Nou, 20, Valls.- Subscripció, a Valls, quatre rals al mes, i a fora, catorze rals el trimestre. Ultramar, un semestre «2'50 pesos fuertes en oro» i mig ral la unitat.- Redacció: plaça del Prim, 6, i administració, carrer Baldrich, 79.- Des del núm. 70, Direcció i Administració, plaça de les monges, 20, baixos.- Sense canvis de format ni les altres circumstàncies del primer *Diario*.

El Vallense.- Es el mateix *Diario Vallense*, el que canvia de nom a partir del 7 de juny de 1879 (número 143), però continuà amb la mateixa numeració, format i llengua que l'antecessor i finí el 16 de desembre d'aquell any.- Canvià el preu de la subscripció que rebaixà a quatre rals al mes, a Valls i catorze rals trimestre a fora, segurament perquè el *Diario* havia establert aquests mateixos preus.

Els quatre periòdics esmentats –en puresa només són dos– resulten inseparables l'un dels altres, com a nascuts originàriament a l'escalf i sota l'entusiasme que despertava a Valls i comarca el projecte de ferrocarril Valls-Vilanova-Barcelona.

En realitat, era un sol periòdic –*Diario de Valls*– el que havia de sortir. N'hi havia prou. Però les desavinences polítiques feren aparició molt aviat, i si en tots dos periòdics la forma externa era sempre ben dissimulada –potser perquè tot just començava la divisió– més tard els bons amics es convertiren en enemics formidables, de tal manera que amb el temps arribaren fins i tot a odiar-se.

El dia 2 de gener de 1877, el ministre de Foment del govern de l'Estat espanyol, Francisco Queipo de Llano, signà un decret que autoritzava Francesc Gumà i Ferran a construir sense auxili ni subvenció oficials, un ferrocarril que en sortir de Valls passés per Vilanova i arribés a Barcelona. Després, aquest senyor transferí la concessió a la Companyia «Ferrocarril de Valls a Vilanova i Barcelona», de la qual ell mateix era gerent, transferència que fou aprovada per la superioritat el 22 d'octubre de 1878, ja fa més de cent anys.

Aquesta concessió omplí de goig no tan sols Valls, cosa molt natural, per tal com la nostra població n'esdevenia la principal beneficiària, sinó també els pobles de la comarca, per la gran utilitat que llavors a tots havia de proporcionar la via ferrada. Tot-hom feia els esforços necessaris per a contribuir a l'èxit de l'empresa, malgrat que el seu rendiment semblava molt bona cosa i les accions es pagaven bé, però a la llarga fou un veritable desastre per al promotor vilanoví i per als accionistes sense excepció –entre els quals hi havia molts vallencs i comarcans– que van perdre tot el capital invertit en accions. Però gràcies al sacrifici, abnegació i àdhuc heroisme de tots plegats, fa més de cent anys que gaudim del ferrocarril, amb totes les comoditats i avantatges que això suposa.

A Vilanova i la Geltrú es publicava el *Diario de Villanueva* que era el que en podríem dir el portaveu oficial del ferrocarril. Segons explica Josep Pau Roca, a la segona part de la *Historia de la Villa de Valls* que, mort Puigjaner sense poder acabar-la, Roca va escriure, els elements responsables i prestigiosos de la vila vallencs, amb una unanimitat encomiable, prengueren un acord important: establir contacte amb el senyor Gumà i veure si ell recolzaria la fundació d'un periòdic vallenc destinat principalment a fer propaganda a favor del ferrocarril, obra que era aquí estimada d'una gran transcendència per tohom. No tenia contradictors.

La resposta, absolutament favorable, no es féu esperar, però el patrocinador tingué molt bon ull clínic. Coneixedor tal vegada, per experiències viscudes de certes misèries vilatanes que en determinades ocasions treuen el cap, i sempre, almenys, destorben, condicionà el suport. Era indispensable no ocupar-se de política partidista i solament de fomentar els interessos morals i materials de la població i amb ells la propaganda a favor de la via ferrada, la qual comptava amb el consentiment general i constituïa la més pura il·lusió de tota la vila i de la seva àrea d'influència sense cap excepció. Acceptat tal principi, tot seguit nasqué *Diario de Valls*.

El «Diario de Valls», primera i segona època

Com he dit en començar aquestes notes, el primer núm. de tal publicació va aparèixer el 31 d'octubre de 1878.

En fou nomenat director l'historiador vallenc, periodista de qualitat provada i professor mercantil Josep Pau Roca i Cardús, conegut popularment a la vila per *mestre Josep Pau*. Aquests títols tan destacats li proporcionaven un merescut relleu, però ell era un home senzill, cordial i modest en alt grau, però d'una gran i sòlida cultura que el distingia per tot. Ja s'havia acudit a Roca per a fundar i dirigir *El Joven Vallense* (*), que tirà endavant amb encert i cordialitat. Sempre fou enemic d'intrigues de tota mena i d'accions confuses.

Com a redactors del *Diario*, hi figuraven Francesc Rodon Figueres, Joan Sau-mell Tapiol, Ramon Homs Moncusí, Ramon Ballester Sernis, Rafel Oller Pons, Ignacio Ferrés Solé i Pal·ladí Muret Cañellas, o sigui gairebé el mateix equip que uns anys abans ja havíem vist al costat de Roca treballant en *El Joven Vallense*. Era llavors un grup de joves ben preparats i compacte, que prometia molt. No en fallà cap, el dia de demà, en la seva respectiva actuació professional.

Amb una plantilla tan valuosa com l'esmentada, començà *Diario de Valls* la seva tasca, la qual tenia el vist i plau general.

Fruit de l'entusiasme col·lectiu pro ferrocarril, fou la reunió a l'Ajuntament, convocada per Francesc Gumà, de la qual el *Diario* donà compte amb veritable satisfacció en el número 13 del dia 15 de novembre. L'objecte de la reunió era manifestar que, per part de la Companyia ferroviària, no hi havia cap inconvenient a satisfer el desig expressat pel pobre vallenc d'apropar 500 metres més a la vila l'emplaçament de l'estació, amb la construcció d'un passeig de trenta metres d'amplada, sempre que els propietaris dels terrenys afectats cobressin el preu en accions en el cas de l'estació i meitat i meitat en accions i efectiu en el del passeig. L'acord fou total i absolut.

El *Diario de Valls* s'expressa amb vera complaença per tal resolució i diu que «si a causa de la posición topográfica del terreno no puede la Estación aprovecharse tanto como se hubiese deseado, viene ahora a ofrecérsenos un paseo o vía de comunicación que difícilmente habríamos podido adquirir de otra manera». I encara anota «que se levantó la sesión habiendo reinado entre los concurrentes el mayor entusiasmo y animación». Aquí tenim, doncs, la naixença de l'actual passeig de l'estació, en vells temps molt abandonat, car semblava un barranc i que avui s'està convertint en una nova via urbana de primeríssima qualitat. Encara adquirirà més relleu i sumptuositat quan sigui possible dur a la pràctica les importants i plausibles millores que, segons la veu popular, té en projecte l'Ajuntament. De passada, aquí ve a tomb recordar que aquesta gran via ha estat truncada, segurament per la manca d'interès local durant tots els temps. El passeig no és el que en un principi estava en la intenció dels promotors, si hem de creure les velles cròniques. Si s'hagués dut a terme tal com fou pensat, el passeig resultaria de molta més majestuositat. Per la festa major de Sant Joan de 1879, es va beneir el lloc on s'havia d'emplaçar l'Estació del ferrocarril i el futur passeig.

En l'editorial del núm. 156 (26 de juny de 1879) de *El Vallense* —noticiari que veurem més endavant—, es comenta la celebració de l'acte, i entre altres coses escriu:

«A las cuatro de la tarde una numerosa comitiva compuesta del Sr. Rector de la parroquial de San Juan Dr. D. Baldomero Vilanova y otros dos venerables sacerdotes; el director-gerente de la sociedad *Ferrocarril de Valls a Villanueva y Barcelona*, D. Francisco Gumà, acompañado del jefe de la sección de Valls a

(*) N.R.- Un treball del mateix autor, sobre *El Joven Vallense*, va ésser publicat al n.º 4 de «Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp», (novembre de 1983).

Nulles, señor Bertis y varios amigos de estos señores; el M.I. Sr. Gobernador de la provincia D. José Diaz Triguerras, seguido de varios propietarios; el Sr. Juez y Promotor Fiscal de este distrito D. Nicanor Anton Garrau y D. Manuel Bosch; el siempre apreciado e inolvidable brigadier Sr. D. Alejandro Picazo, con el comandante militar de esta villa D. Ramón Gonzalez y Sres. Jefes y Oficiales de la guarnición, y finalmente nuestra Magnífica Corporación Municipal a la cual se agregó alguno de los señores últimamente electos concejales, seguida de varias comisiones de propietarios, se dirigieron al sitio donde debe emplazarse la estación de esta villa, sobre la vía férrea a Barcelona, en donde aguardaban ya su llegada muchísimas personas.- Allí tuvo lugar la solemne bendición de la anchurosa vía que debe arrancar de aquel punto e ir a terminar frente de San Francisco, durante cuya ceremonia practicada por el Sr. Vilanova, permanecieron los concurrentes con la cabeza descubierta y reinó un sepulcral silencio».

Així, doncs, segons l'esmentada referència, el passeig de l'Estació s'haurà quedat a mig camí. Fa alguns anys que es tornà a mig parlar del seu allargament en la forma en un principi projectada. No cal dir que seria una gran i senyorial millora per a Valls, però avui sembla que tot és lletra morta.

La bona harmonia i plena convivència inicials entre els joves components del periòdic, no va durar. En un escrit signat per *varios suscritores* que es publicà en el núm. 3, ja s'intuïa la ruptura. És molt interessant i significatiu perquè posa el dit a la nafra. Crida l'atenció dels dirigents per a evitar la trencadissa, car es veu que tot just començada la tasca, la processó ja anava per dins. Val la pena reproduir-lo íntegrament. Diu així:

«A los fundadores del *Diario de Valls*.- Saludamos con júbilo el primer número del *Diario de Valls*. Su aparición ha producido en todas las personas ilustradas y amantes del progreso, un verdadero entusiasmo. En el estado actual de cosas Valls sentia verdadera necesidad de un órgano defensor de sus intereses, porque estos han aumentado en pocos días, sobre todo si se realiza la proyectada vía férrea de ésta a Barcelona, proyecto que para todos es ya un hecho. Valls tiene *Diario*, y de esta mejora gracias puede darse y muy cumplidas a algunas personas de esta Villa, que sin pretensiones de lucro han iniciado el pensamiento fiando su buen éxito a su gran utilidad marcada por el termómetro de la opinión pública. Estas personas que casi todas viven de su profesión u oficio robarán cada día algunas horas, no a su trabajo porque necesitan de él para vivir, sino a su descanso del cual no se pueden prescindir para escribir algún artículo de ciencias, artes, industrias, comercio, etc., y otros solamente con el noble propósito de ser útiles a su localidad. Recibid nuestro más expresivo y cordial parabien. Mucho habéis trabajado para realizar vuestro pensamiento; Cuántos obstáculos habéis tenido que vencer!, cuantos disgustos, cuántas contrariedades se han atravesado a vuestro paso!, pero habeis conseguido la victoria y ésta ha sido así más completa. Habéis merecido bien de la Villa de Valls, y ella os labrará una corona cívica si cumplís bien con la alta misión del escritor público.

Permitidnos caros compatriotas hoy que nuestro corazón rebosa de placer por tan feliz nueva haceros algunas observaciones encaminadas a la buena marcha de vuestra publicación. Vosotros, sin que os cieguen las pasiones políticas ni odios personales, podeis ilustrar a nuestras Corporaciones Municipales y Administrativas sobre los medios que conduzcan al fomento de mejoras públicas, podeis en tiempo oportuno trillar el camino a los electores para que escojan repre-

PUNTOS DE SUSCRICION.

En Valls en la Redaccion, calle don Bosch, num. 41, y en la Administracion, calle de Juddrich num. 72.

En los demas puntos por medio de nuestros correspondientes, o con sellos de franqueo con carta certificada. No se admite ninguna carta particular que no sea fechada.

PRECIOS DE SUSCRICION.

En Valls 5 reales al mes, fuera de reales trimestre.

Comunicaciones y sujecion, a precios convencionales, satisfaciendo su importe anticipadamente.

No se devuelve ningun original aunque no se inserte.

Numero sueltos medio real.

DIARIO DE VALLS.

DEFENSOR DE INTERESES MORALES Y MATERIALES, DE AVISOS Y NOTICIAS.

SE PUBLICARÁ TODOS LOS DIAS EXCEPTO LOS SIGUIENTES A FESTIVOS.

DIARIO DE VALLS.

(SEGUNDA ÉPOCA)

DEFENSOR DE INTERESES MORALES Y MATERIALES, COMERCIAL Y DE AVISOS Y NOTICIAS.

SALDRÁ A LUZ LOS MARTES, JUEVES Y DOMINGOS.

AÑO II.

PUNTOS DE SUSCRICION.

En Valls en la Redaccion de este periódico, plaza de Prim, num. 6, y en la Administracion, calle de Juddrich, num. 72. En los demas puntos por medio de nuestros correspondientes, o con sellos de franqueo con carta certificada.

Martes 8 de Abril de 1879.

PRECIOS DE SUSCRICION.

En Valls 5 reales al mes, fuera de reales trimestre. — Ultramar: Un semestre 2 1/2 pesetas fuertes en oro. Comunicaciones y sujecion, a precios convencionales, satisfaciendo su importe anticipadamente.

NÚM. 48.

sentantes que miren por el bien del pueblo, podéis encarrillar la opinión pública extraviada algunas veces, podéis corregir abusos i errores en la administración de justicia, y repartición de cargos públicos, podéis fomentar el espíritu de utilidad general y de mejoras particulares, podéis estudiar y proponer los medios de aumentar las fuentes de riqueza pública, mercados, riegos, caminos vecinales, carreteras, vías férreas, etc... podéis dirimir pacíficamente las cuestiones entre el capital y los intereses de todos, obteniendo así la armonía social que es la base del orden y bienestar de los pueblos.

Sublime y espinosa es vuestra misión, y aún que no os faltará buena voluntad y recta inteligencia para poder cumplir con ella, quizá vuestra inexperiencia os conducirá a algún mal que podéis fácilmente evitar consultando a personas competentes que de seguro os prestarán su apoyo con el mayor desinterés y cariño.

Evitad ya desde los primeros momentos el escabroso terreno de la política que causaría la muerte del *Diario* y muchas disensiones entre vosotros mismos. Quédense en buena hora esta lucha para los periódicos de Madrid y grandes capitales, y vosotros tomad solamente por lema el progreso moral y material de nuestra villa. Siguiendo esta conducta no os ha de faltar el apoyo de los buenos vallenses que darán en esta ocasión, no lo duden, una prueba de abnegación y civismo.

Hasta hoy, triste es decirlo, esta villa ha pasado por un letargo e indiferencia en todo lo concerniente a la cosa pública. Valls, que tantos elementos cuenta de prosperidad, Valls que pudiera llamarse con justicia la hermosa perla del campo de Tarragona. Ha arrastrado hasta el presente una existencia desventurada y pobre; y lo que es todavía peor no ha gozado de consideración de propios ni extraños. Vuestra publicación bien dirigida cambiará sin duda este estado de cosas y despertará de aquí en adelante otras tendencias y aspiraciones. Desaparecerá el cálculo del tanto por ciento de nuestros intereses y se pondrá en su lugar otro cálculo más beneficioso cual es el aumento general de la riqueza que una vez puesto en acción y fomentado por una bien entendida administración se reproduce hasta lo infinito y se reparte equitativamente por todas las clases sociales. Este es el verdadero progreso de los pueblos, este es su verdadero provecho, este es el mejor antídoto contra el antagonismo de clases, esto es lo que da honra y consideración dentro y fuera de la localidad que tan buen uso sabe hacer de su inteligencia. La conducta mezquina del fomento exclusivo de los intereses particulares podrá producir algunas fortunas medianas y unas pocas aventajadas, pero observar lo que sucede a cuantos pueblos la practican y no veréis en ellos más que ruindad, abyección y miseria. Esta conducta es propia solamente de las aldeas y lugares de escaso vecindario, que aislados y enclavados en puntos estériles, y faltos de arterias que les den vigor, vejetan siempre en la pobreza y acaban por acostumbrarse y conformarse con su miseria y privaciones, convencidos de que su mal no tiene remedio. Nosotros, empero, no estamos en el caso. Valls no es villorrio sino una población importante bajo todos conceptos.

Valls, cabeza de partido, población de tres mil vecinos, situada en una colina circuida de torrentes de aguas abundantes, perennes y mansas, con un clima apacible y sano, con una campiña fértil y pintoresca, con unos habitantes amigos del trabajo, con sus hombres de letras de todas facultades, con sus chimeneas de vapor, con sus industrias y manufacturas acreditadas en explotación, Valls decimos debe tener grandes esperanzas en su porvenir, y puede sin pecar de inmodestia *obtar al título de población de segundo orden*. Los elementos de su riqueza existen, tenemos inteligencia, capitales, brazos, agua abundante, buena topografía, tierra feraz y purísimo cielo, no falta, pues, más que voluntad para aprovechar estos elementos. ¡Y que mejor oportunidad puede ofrecernos que la iniciada por estas beneméritas personas cuya es la idea de publicar el *Diario*! *¿Cuando estas con la mayor abnegación y después de improbos trabajos han dado cima a su fecunda idea les dejaremos abandonados a sus propias fuerzas sin prestarles nuestro apoyo?*

No, no lo haremos, no podemos hacerlo, porque además de mostrarnos desagradecidos a tantos sacrificios, defraudaríamos las esperanzas de nuestros vecinos que piden con afán esta mejora viendo con ella un elemento de prosperidad.

Por esto, los que deseábamos ardientemente salir de la apatía con que hasta el presente se han mirado los más vitales asuntos de nuestros distrito municipal sin tener valor bastante para enarbolar el estandarte de su regeneración, al verlo hoy desplegado por el *Diario* nos apresuramos a ofrecerle nuestro incondicional apoyo formando en las filas de sus sostenedores.- *Varios suscritores*».

Aquests subscriptors tenien bona vista i bon olfacte i sensibilitat. La política menuda ensorraria el *Diario* creat amb tanta il·lusió i bona fe –com malparava altres coses– i dividiria, enemistant-los els seus components, per bons amics que fossin. El qui va escriu l'article, enmig de bromes i veres, d'ironies i recomanacions del més pur vallenquisme devia ensumar alguna cosa –si és que des de dins o des d'algun altre lloc estratègic no estava ja en el secret del sumari –i tractava, en bona llei, però ben inútilment per cert, de salvar el vaixell que tot just entrat en aigües ja s'ensorrava.

Efectivament. Al cap d'un mes i mig de publicació –número 37 del 13 de desembre de 1878– sorgiren les temudes desavinences del grup, i el periòdic fou suspès uns quants dies, els indispensables per a coordinar les conseqüències de la separació de redactors i establir un nou guiatge, tota vegada que l'impressor Pellisser, que estava amb els dissidents, es negà a continuar imprimint el *Diario*, car ja patrocinava el que vindria. Sortiren del *Diario de Valls* els senyors Rodon, Saumell, Homs, Ballesster Sernis, Oller i Ferrés, els quals fundaren tot seguit *Diario Vallense*, que aparegué el 18 de desembre, substituït al cap de mig any, sense solució de continuïtat per *El Vallense*. S'escau, la substitució, que feia dies s'anunciava, amb el número 143 que en lloc preferent publica aquesta nota: «Conforme hemos venido anunciando estos dias, la denominación de *Diario Vallense* desde de hoy será sencillamente *El Vallense*». Les capelletes polítiques locals que buscaven la ruptura del grup tingueren un èxit complet. Si bé és molt cert que en aquesta ocasió, i des de les respectives publicacions els amics barallats van tenir tots plegats prou decència i equilibri mental per a no ensenyar l'orella partidista, la desunió restà permanent, i amb el temps s'agreujaren les conseqüències. Més endavant completaré aquest tema am unes quantes consideracions més.

L'endemà de la sortida del *Diario Vallense*, o sigui al dia 19 de desembre, reapareix de nou el *Diario de Valls*, amb l'afegitó «segunda época». En l'editorial explica i justifica la nova etapa del noticiari, i escriu que «este periódico, como el anterior *Diario* tiene por objeto representar la unión y la concordia que felizmente reinan entre las diversas clases de que se compone la sociedad vallense, siempre honrada, siempre laboriosa, siempre sufrida; unión y concordia que por nuestra parte no solo haremos público que es nuestro orgullo, si que también y en cuanto podamos con nuestras débiles fuerzas, procuraremos arraigar más y más en los ánimos de nuestros conciudadanos». Article anònim, sensat i equànime, atribuït a Josep Pau Roca, al qual dolien de debò aquestes trifulgues.

En la secció *Crònica* del mateix número, s'hi anota: «Habiendo visto ayer que se repartía en esta población un periódico con el título de *Diario Vallense*, debemos advertir a nuestros amigos y suscritores que este nada tiene que ver con el nuestro que tiene su redacción especial enteramente distinta de aquella, como distintos son los suscritores, anuncios y cuanto comprende nuestra humilde publicación».

De moment, el *Diario de Valls* (segunda época) continuà dirigint-lo Josep Pau Roca. Com a redactors, hi figuraven Josep Vidal, que més tard se n'anà d'actuar a Manresa, i Josep Cabestany Hernández, el qual feia alguns anys que exercia d'avocat a Valls on havia vingut per motius de salut i començava a intervenir en la po-

lítica local; arribà a ser, com és ben sabut, el capítol del partit liberal amb un prestigi ben reconegut per les seves aptituds i habilitats. Col·laborava en el periòdic el metge Joan Roset i Miquel que en temps de *El Joven Vallense* ja havia format sempre al costat de Josep Pau Roca. Un altre col·laborador era l'escriptor reusenc Francesc Gras i Elies, el qual era casat amb una vallenca i comptava aquí amb moltes amistats i simpaties. A més era un enamorat del nostre folklore i escrivia sovint en altres llocs sobre coses de Valls. Intervenia també el procurador Pal·ladi Muret Cañellas. Totes aquestes col·laboracions apareixien en el *Diario* de forma anònima, amb ben poques excepcions.

A partir del núm. 70 (9 de juny de 1879) el *Diario de Valls* avisa en lloc preferent que «la Dirección y Administración de este periódico queda desde hoy a cargo de D. Pedro Pujol Lluvina», amb direcció «plaza de las Monjas, 20, bajos». Aquest senyor era fill de Reus, però vivia a Valls on ocupava el càrrec de regent de la impremta «La Catalana». Era un xicot jove, intel·ligent, que en morir en l'any 1884, *El Eco de Valls* periòdic que s'imprimia precisament a *La Catalana* en el núm. del 15 de maig deia d'ell que era un obrer de no vulgar educació, de judici clar i de caràcter afable i bondadós, i «el fue en su principio la base de nuestra imprenta cuyos trabajos han sido celebrados por la prensa de Barcelona y Madrid, y otras poblaciones». També anota que en el nostre Centre de Lectura s'havia distingit diverses vegades per la seva iniciativa i algunes de les festes que allí s'havien fet, li deuen bona part del seu esplendor.

Pau Pujol Lluvina, en començar l'actuació a *Diario de Valls*, escriu l'article de presentació «Nuestro propósito» i diu que dirigirà els seus esforços a «procurar que el *Diario de Valls* aunque no tenga carácter político, sea de los mejores de la provincia, a cual efecto se insertarán en el mismo artículos científicos y literarios, geográficos y estadísticos, de agricultura y comercio, de artes e industria, etc., etc., en su mayor parte originales, que no dudamos complacerán a nuestros suscritores».

No hi va haver temps de portar a la pràctica tant bons propòsits ni l'aire que es respirava era reconfortant. S'havia prescindit de Josep Pau Roca que era home honest i enemic de conxorxes, i Pau Pujol Lluvina tampoc no va durar, car cessava el mes de juliol, com així ho fa saber el periòdic en el núm. 93 de tal mes. Pujol, malgrat la seva innegable intel·ligència i bona disposició, era un element molt jove que sense adonar-se'n serví de director de circumstàncies per a donar lloc a determinats arranjaments que a vegades no es poden resoldre a l'acte. Llestes les combinacions del cas, per no qualificar-ho d'intrigues que es tramitaven, llavors tan corrents, el *Diario de Valls*, passà definitivament a mans del Pal·ladi Muret Cañellas, el qual ja era el seu editor responsable, domiciliat en la mateixa plaça i lloc esmentats més amunt. En els baixos de tal domicili, la impremta Tort i Cusidó, de Tarragona, que era la que imprimia el *Diario* a la segona època, muntà unes màquines per a imprimir-lo aquí, i des d'aquest moment el peu d'impremta va dir «Imprenta del *Diario de Valls*».

De fet, tots aquests canvis o commixtures no feien res més que posar en evidència que el *Diario de Valls*, trontollava i ja vivia amb la mort a la gola, fent tota mena d'equilibris per aguantar-se. Era un mal presagi que en el transcurs del temps tindria seguidors cosa molt lamentable.

Aquest diari, tant en la primera època com en la segona, estava compost de les seccions següents:

Editorial o fons com se'n deia llavors, notícies generals, seccions religiosa, oficial i comercial, crònica, *variedades*, partes telegràfics, correspondència particular quan

era del cas i anuncis, els quals quan menys ocupaven la quarta pàgina.

Els *fons* versaven sobre coses d'interès local algunes vegades, però la majoria eren articles científics, literaris, agrícoles, etc. completament anònims i producte del servei que feia la tisora.

Entre els articles que es refereixen a coses de casa, en el núm. 2 (segona època) n'hem vist un titulat *Las Férias* lloant les fires que se celebraven arreu, lamentant que les de Valls ni tan sols figuren en cap Almanac. Crida l'atenció dels vallencs perquè es millorin les de Valls i ofereix el periòdic. El *fons* del núm. 5 que es titula *Pronósticos* recolza la construcció del ferrocarril i creu que les quantitats col·locades en aquesta empresa es cosa que donarà els seus fruits.- Un estudi crític sobre un llibre de poesies de Ezequiel Llorac que signa Joan Tomás Salvany, poeta fill de Valls resident a Madrid, constitueix l'editorial del núm. 11.- Un article anònim sobre la fil·loxera i la triquinosi, malalties que afecten l'agricultura, és el *fons* del núm. 22 i un admiratiu sobre l'hospital de Valls que posa de relleu les qualitats de l'establiment, constitueix el del núm. 31.- Cinc articles titulats «Bulgaros y Nihilistas» signats per Emilio Castelar ocupen el *fons* dels números 85 a 89.- Una llarga referència copiada de «La Correspondencia de España», de les festes celebrades amb motiu de la inauguració del Dic de la Campana, obra de Comerma, es publica en lloc preferent del núm. 113.- Amb motiu d'aquesta inauguració, el mes de setembre de 1879 es va celebrar un *The d'homenatge* a Comerma al Teatre Principal vallenc, la referència del qual constitueix l'editorial del número 128, i el discurs-brindis que en tal acte pronuncià el metge Joan Roset i Miquel, col·laborador del *Diario*, constitueix el *fons* del núm. 129. D'aquest acte d'homenatge, en tornaré a parlar més endavant.- Altres *fons*, alguns dels quals quilomètrics, ostenten aquests titulars: *Del Ministerio de Marina.- La Geografía y la Navegación.- Casas de la criminalidad actual.- Crueldad con los animales.- Los castores.- Domingo de Ramos.- Jueves Santo.- Leopoldo, rey de Bélgica.- El murciélago al escudo de Aragón.- Matrimonio y Celibato.- Sentimiento religioso.*

De la secció *Noticias generales*, el sol nom excusa tot comentari per tal com és ben expressiu. Es tracta de notícies recollides la major part de la premsa de províncies. En els núm. 8 i 9 en referències tretes de la premsa de Madrid, es relaten minuciosament els darrers moments viscuts en capella, del regicida tarragoní Joan Oliva Moncusí que fou ajusticiat i és afer que en el seu temps va moure molt l'opinió. Havia atemptat contra Alfons XII. Per aquí sabem també que demanaren l'indult, sense fortuna, bona part dels Ajuntaments de la província, entre els quals no hi manquen els de Tarragona, Tortosa, Reus i Valls, i molts d'altres. La petició contenia 7.500 signatures.

La secció comercial publicava informació de mercats, moviments del port de Tarragona amb entrades i sortides de vaixells i transport de mercaderies, preus de diversos articles etc.; la religiosa, l'ocupava el santoral i les solemnitats pròpies del cas i l'oficial la nodrien els edictes de l'Ajuntament, els de l'agent executiu i anuncis de les companyies ferroviàries sempre que fos del cas.

Els «Partes telegráficos» i després «Telegramas» eren copiats de la premsa forana, especialmente de la de Madrid i tots per aquest estil:

«El Banco de España se ocupa de hacer extensiva la circulación de billetes.- La semana próxima se espera en Madrid a los gobernadores de Barcelona, Huesca y Alicante.- El señor Ruiz Zorrilla se prepara a fijar su residencia en París.- La enfermedad de la princesa de Asturias es leve.- Han sido procesados el torero Frascuelo y su cuadrilla por desacato a la autoridad en la corrida celebrada el

domingo.- Se ha acordado mandar un buque de guerra al Pacífico para proteger los súbditos españoles.- Dicen que el Sr. Sagasta y Romero Ortiz acentuarán su posición en la discusión del Mensaje.- El Cabildo de Urgel solicita la traslación del cadaver del difunto obispo Caixal a aquella capital de diócesis».

La secció «Correspondencia particular» recollia les cròniques que enviaven els diversos corresponsals, per la qual es veu que en tenia a Brusel·les, Zaragoza, Madrid, Barcelona, Lleida i Tortosa.

La secció *Variedades* molt en voga en les publicacions d'aquella època, era un d'aquells espais anodins que regularment servien per a omplir un buit i a vegades feien bon servei. De tota manera, quan no hi havia col·laboració original es recorria, com en altres casos d'apremi, al retall. Durant els primers mesos, en aquesta secció, hi col·laborà amb bastant assiduïtat en la publicació dels seus versos, el poeta Joan Tomàs Salvany que ja hem vist en altre lloc. Usant el sol nom de Moisès també hi col·laborà Moisès Jaumejoan, llavors jove estudiant que més tard publicà un llibret de versos i després s'eclipsà, havent exercit molts anys de metge a Canet de Mar. Era el representant del *Diario* a Barcelona. Els noms de Isabel Iturri de Rigalt. E. Riera Mateu. M. Matoses. El Trovador del Francolí, es trobaven sovint com a signants de versos en aquesta secció, així com molts d'anònims. Per cert que uns versos d'aquest darrer —ja ho veurem— foren objecte de burla per part d'*El Vallengse*. Més endavant ho trobarem.

La llengua base del periòdic era la castellana però en *Variedades*, com a secció purament literària, van aparèixer algunes poesies en català. Era el concepte que dominava en aquests temps en certes classes que es deien directores desinteressades de tot principi racial. Es poden anotar aquestes poesies publicades: *Excursió a la Font Freda*, de V.P.- *L'enyorança*, de L'Aimador.- *La pubilla del Mas i La Campinya val·lenca*, de E. Riera Mateu.- *Imitació a «Lo deliri d'Espronceda»*, *L'Esperança i Comerma*, de Moisès.- *Un record a Rubí i A l'inauguració de la carretera de Rubí a Terrassa*, de F. Planàs Mora. *Lo Pagès*, poesia anònima datada a Vilafranca i *A la cobla empordanesa*, per V.B.

Cal anotar una cosa ben curiosa que confirma aquella manca de principis racials que acabo d'esmentar. Als Jocs Florals de Barcelona del 1879, Narcís Oller havia guanyat el premi de prosa literària amb la llegenda *Sor Sanxa* i el *Diario de Valls* en donava compte en el seu núm. 109. En els números 109, 111, 112 i 113 publica aquesta prosa premiada però podent-ho fer en la llengua original que era el més correcte i adequat per tal com en català s'havia premiat l'obra, ho fa copiant la traducció castellana de *Los Debates*. No deixa d'oferir un aspecte ben singular i a la vegada grotesc, aquest comportament davant d'un públic totalment català. Com a mínim demostra el poc afecte que al *Diario* li inspirava la llengua nativa. Aquell temps era així per a molta gent. En haver de fugir de l'entreteniment dels versets d'ocasió que feien gràcia i nodrien les *Variedades*, certes mentalitats no atribuïen a la nostra llengua altra funció que la d'anar per casa. Almenys aquest era el concepte que llavors gaudia de més predicament i costà molt de fer forat. En publicar el *Diario* aquesta traducció, es creu obligat a dir alguna cosa. En el núm. 113 del 27-8-1879 escriu «Debemos advertir a nuestros lectores que las variedades *Sor Sancha*, original de nuestro amigo Narciso Oller y Moragas y publicadas en este *Diario*. Son copia del periódico *Los Debates*, que las tradujo del catalán al castellano». Amb aquesta explicació que no justifica res, la cosa empitjorà; els mancava el sentit del ridícul. Callant, haurien quedat millor. També podria ser deguda a l'observació d'algun lector sensible de *Diario*, car quan es començà la publicació en el núm. 109 no en diu res.

Es limita a presentar Narcís Oller recordant l'edició de *Croquis del natural*, recull d'impressions sobre costums de l'època «en las que campea un naturalismo del mayor género». A l'hora de comentar *El Vallense* trobarem un altre exemple similar.

La secció *Crónica* era la més interessant de totes, puix que, en parlar de les coses locals viscudes cada dia, car local era el *Diario*, adquiria més vida i atreia l'atenció del lector. Avui encara passa el mateix. Escollides de l'atzar, ací van algunes mostres de les noves que es publicaven. També és el lloc on generalment sortien les *mossegades* quan n'hi havia.

Núm. 1 (segona època) 19-12-78.- «Parece que las autoridades seria bueno se ocuparan ya de la reposición o planteo de los muchos árboles inútiles, raquíticos y muertos de nuestros paseos, pues según nos han manifestado personas prácticas e inteligentes, pronto estaremos en la estación más propicia del año para dicho objeto».

Núm. 5 (29-12-78).- «En la noche del 24 a 25 fue robado un joven que salia del café vallense en donde havia hecho una *pula*, por dos hombres embozados, los cuales puñal en mano lo amenazaron de muerte si no les entregaba el dinero. Fue tanto el susto del joven, que los mismos ladrones tuvieron que sacarle el dinero del bolsillo».

Núm. 36 (11-3-79).- «Se nos ha asegurado que este municipio ha aprobado por unanimidad una instancia que se elevará a la autoridad eclesiástica para la transacción de la parroquia de San Antonio al ex-convento de San Francisco.- Visto lo exequo del local de la Iglesia de San Antonio que en manera alguna permite funciones de ostentación y solemnidad, no dudamos que atendida la capacidad y además buenas circunstancias de la de San Francisco, se vean satisfechos los deseos del municipio sobre el particular». Onze anys enrera *El Joven Vallense* ja es va ocupar d'aquest assumpte i la premsa local i l'opinió de temps enrera encara seguien ocupant-se'n, sense resultat positiu.

Núm. 74 (19-6-79) «Leemos en *El Vallense*.- «Don Antonio Gelabert y Sol ha sido nombrado maestro de la escuela pública superior de niños de esta villa en virtud de las oposiciones celebradas en Tarragona en el mes de febrero último».- El colega podía añadir (si lo hubiera sabido y querido) que el señor Gelabert obtuvo el número 2 en la terna, habiendo merecido y obtenido el número uno el maestro interino de Palafrugell, don Pedro Pasqual.- Nos abstenemos de hacer comentarios».

Núm. 83 (10-7-79) «Anteayer tomó posesión del cargo de secretario del juzgado municipal de esta villa, Don Juan Homs y Casulleras, cesando en su consecuencia en el desempeño de dicho cargo, nuestro amigo y colaborador D. Paladio Muret».

Núm. 91 (29-7-79).- «Parece que en breve va a darse principio a la construcción a la carretera de esta a Alcover, para la cual se ha llamado a varios propietarios cuyas fincas atraviesa. Mucho nos alegra semejante noticia por las muchas utilidades que va a reportar a esta villa». En pro de la construcció d'aquesta carretera, intervingué amb eficàcia el diputat a Corts vallenc Josep Castellet.

«Ayer se emprendieron en gran escala las obras del puente de la «Font del Catllà» en cuyo sitio trabajan unas cuarenta personas, para dar gran impulso a los trabajos de nuestro ferrocarril, al mismo tiempo que se activa todo lo posible el nuevo paseo o Rambla».

Núm. 92 (31-7-79).- «Ponemos en conocimiento de nuestros suscritores que D. Pablo Pujol Lluvina, ha cesado en el desempeño de los cargos de Director y Administrador de nuestro periódico».

Núm. 94 (8-8-79).- «Es de todos conocida la escasez de numerario que hay en esta villa, particularmente entre la clase media contribuyente, que no solo impide

pagar los impuestos, si que también satisfacer al contado algunos de los artículos indispensables para la alimentación y vestido de las familias. Tan palpable verdad merece creemos alguna consideración, y no dudamos que el Ayuntamiento la tendrá, dejando de apremiar a los contribuyentes hasta recolectada la cosecha de vino y avellanas, y pasados los mercados en que suelen venderse estos artículos».

«Anteayer vimos que el comisionado de apremios acompañado de uno de los dependientes del municipio y una pareja de guardias civiles, iban a recorrer algunas casas con el objeto de hacer efectivo el reparto de consumos, y entre otros recordamos haber visto entrar en casa de uno de los ex-tenientes de alcalde; lo que nos demuestra que los que más se debían apresurar a verificar el pago, son los más morosos».- Aquest ex-tinent devia estar llavors a l'oposició, perquè durant molts anys generalment aquí només pagaven l'impost de consum els que no eren del partit polític que estava al *candelero*.

Núm. 96 (6-8-79).- «El lunes por la noche salió en un carro para Villanueva y Geltrú, la «Colla dels Xiquets de Valls» a lucir sus habilidades gimnásticas y hercúleas con las famosas torres humanas de 6, 7, 8 y 9 pisos que tanta nombradía le dan. Les deseamos buena suerte en sus ejercicios y torres, y a los de Villanueva mucha expansión para divertirse sin que empañe su majestuosa fiesta la más pequeña lágrima y disgusto».

Núm. 97 (7-8-79).- «Según hemos leído en algunos periódicos el día 18 del actual es el destinado para la inauguración del dique de la Campana en el pueblo del Ferrol, construido bajo la dirección de nuestro compatriota y particular amigo D. Avelino Comerma.- Felicitamos al mismo por tan colosal obra; y al pueblo de Valls por ser el señor Comerma uno de sus más preclaros hijos».

Núm. 98 (8-8-79).- «En Tarragona, según los colegas de aquella capital, se están haciendo preparativos para solemnizar este año con esplendidez la fiesta de San Magín, creemos no faltarán los *Xiquets de Valls* y gran afluencia de forasteros, dada la devoción que se profesa al Santo y ávidos de ver las difíciles torres que ejecutan los citados *xiquets*».

«Hemos tenido el gusto de saludar al artista señor Garriga, director artístico de la reputada revista catalana «*La Llumenera*» de Nova-York, el cual ha venido a esta villa con el objeto de estudiar sus tipos y costumbres y darlas a conocer a los Estados Unidos».- Això segurament que era una suggerència de Ramon Roca i Sans que llavors residia a Amèrica i era col·laborar de l'esmentada revista i amic dels seus dirigents.

Núm. 103 (14-8-79).- «Nos llama mucho la atención que el Ayuntamiento no de publicidad a ninguna de las sesiones que celebra. Si es por acuerdo de la corporación, tal medida no nos parece muy acuerdo con la prescripción terminante de la ley municipal que dispone la publicidad de las sesiones y así vemos sucede en la capital de donde podría tomarse buen ejemplo.

«En vista del nombramiento del insigne brigadier D. Alejandro Picazo para gobernador militar de esta provincia, sería muy conveniente que pasara una comisión del Ayuntamiento a felicitarle, suplicándole al propio tiempo interpusiera toda su influencia para que el hospital militar en proyecto, se estableciera en esta, toda vez que a dicho señor le constan las condiciones higiénicas y demás circunstancias que reúne esta población.

Núm. 107 (20-8-79).- «Grata e indescriptible ha sido la satisfacción que hemos tenido al enterarnos de los telegramas últimamente recibidos, entre los cuales se leer el siguiente: «Ferrol 18.- Acaba de inaugurarse el dique de la Campana con gran so-

lemnidad. Después de bendecido, el señor ministro de marina ha dado una viva al rey y ha resonado la marcha real en medio del entusiasmo de la muchedumbre que presenciaba el acto. Al entrar el agua en el dique, ha formado cascada en grandes chorros que daban 350 metros cúbicos de agua por minuto». Creemos que todos los vallesanos sin discusión de clases y condiciones, animados de un verdadero y justificado patriotismo sentirán un noble y bien sentado orgullo de contar entre sus hijos al distinguido ingeniero a quien se deben los planos, así como la dirección y buen resultado de una de las obras más importantes de nuestros tiempos modernos. Reciba nuestro compatriota el distinguido ingeniero naval don Andrés Avelino Comerma nuestros más cordiales plácemes y el de todos los vallesanos en cuyo nombre le felicitamos por haber levantado los planos y dirigido una de las obras que por su importancia llama la atención de todos los españoles».

Núm. 108 (21-8-79).- «Al tener noticia del feliz éxito con que ha sido inaugurado el dique de la Campana del Ferrol, el Ayuntamiento de esta Villa ha felicitado por telégrafo a D. Andrés A. Comerma Batalla, natural de la misma, bajo cuya dirección ha sido construida tan importante obra.- El *Diario de Valls* se asocia a la felicitación dirigida por el Ayuntamiento a nuestro paisano y amigo, tributanto por ello nuestros plácemes a la corporación».

Núm. 110 (23-8-79).- «Un deber de patriotismo a la vez que las exitaciones recibidas estos días de varios patricios, nos han hecho concebir la idea de iniciar una suscripción donde estuvieran representadas todas las clases de la sociedad vallesana para tributar un homenaje a nuestro paisano el ingeniero naval D. Andrés Avelino Comerma Batalla, en conmemoración al buen éxito obtenido en el establecimiento del Dique de la *Campana en el Ferrol*.- Exitamos pues, a nuestros vecinos, convoquen una reunión a fin de nombrar comisiones que lleven a efecto el propósito levantado que nos anima».

Núm. 114 (28-8-79).- «Ferrol ha regalado un riquísimo y magnífico álbum a nuestro paisano y amigo el distinguido ingeniero señor Comerma. Es de gran valor artístico e intrínseco; su armazón es de oro y plata labrados con primor, y su fondo de magnífica piel de Rusia, en cuya centro ostenta el escudo de la ciudad, admirablemente cincelado sobre una plancha de riquísimo metal. En su primera plana se lee, en tipos estampados al cromo, la siguiente dedicatoria. «La ciudad de Ferrol, representada por la comisión general de festejos para la inauguración del dique de la Campana, dedica este recuerdo de consideración y gratitud al ingeniero de la armada don Andrés Comerma, autor del proyecto e inspector de las obras de construcción, y suplica se sirvan asociarse a su pensamiento firmando a continuación». Encabeza las firmas la comisión de festejos y siguen las del ministro de marina, generales y jefes del departamento, las de las personas más conocidas y las de los representantes de la prensa».

Núm. 115 (29-8-79).- «Ayer por la mañana se estaba trazando el plano que deben ocupar en el interior de esta población las cañerías del gas, que según noticias deben llegar de un día a otro junto con los demás efectos anexos a aquella obra».

Núm. 118 (2-9-79).- «Según se nos ha dicho, se hallan paralizados las obras del paseo o gran vía, a causa de que algunos propietarios de los más acaudalados no quieren ceder el terreno, si antes no se les paga su valor total en metálico y no la mitad en acciones del ferrocarril como propuso la compañía».

«Sabemos que por la Junta del Centro de Lectura de esta villa, se ha conferido el título de socio de la misma, honorario y de mérito respectivamente, a Don Alejandro Picazo y al ilustre compatriota don Andrés Avelino Comerma».

Pel mereixement d'aquestes distincions, el senyor Comerma és prou conegut i estimat de tots els vallencs, perquè calgui un aclariment.

El brigadier Picazo, governador militar llavors de Tarragona, era el Coronel que al davant de la columna del primer batalló del Regiment Fijo de Ceuta que havia arribat a Valls, secundat coratjosament per voluntaris de Barberà i Vilaverd, foragità les forces carlines que amb gran ferocitat –però fugint tot seguit covardament així que essumaren les primeres baionetes– atacaren la vila la matinada el 2 d'octubre de 1873. El *Diario de Valls* en el número 143 del 2 d'octubre de 1879. Sis anys després publica un article commemoratiu, amb orla negra, de singular interès titulat «Un recuerdo de gratitud». Valls va sentir sempre gran admiració per aquest gran militar, car sense la seva decidida intervenció, els carlins s'haurien apoderat de la vila. En aquest article es diu que «no es un misterio para nadie que la vigilancia interior de Valls distaba mucho de ser tan exquisita como lo exigian las circunstancias, y así fue muy fácil al enemigo penetrar sigilosamente en algunos puntos de la población de cuya mitad era ya casi dueño a los pocos momentos de ser descubierto». Més avall escriu que «a las pocas horas acudiera la pequeña columna tan admirablemente mandada por el pundonoroso Coronel Alejandro Picazo que secundada por los valientes voluntarios de Barberà y de otros puntos arrojó animosamente de la villa a aquellas turbas feroces que huyeron cobardemente ante la nueva lucha que debían sostener».

En resposta a tal article lloable pel coronel Picazo i els seus soldats, aquest va enviar una carta al *Diario* publicada en el número 146 del 5 d'octubre en què manifesta que «me complazco, señor Director, en dar repetidas y expresivas gracias a esa Redacción en nombre del ejército español cuyos generosos sentimientos tan dignamente se interpretan en el artículo anunciado, haciéndolo a la vez en el de todos los individuos que formaron la columna de Ceuta y en el mío». I entre altres conceptes, encara es pot anotar que «obligado me considero a declarar en honor de los habitantes de Valls, que las muestras de afecto de estos fueron siempre verdaderas i superiores a toda ponderación.»

El Centre de lectura que per la seva brillant actuació cultural d'aquella època, esdevenia l'autèntica representació dels valors espirituals de la vila, s'encarregava d'impel·lir actes i distincions a favor dels elements destacats que donaven singular relleu a la població.

Com a anècdota curiosa, cal recordar que en el temps que el batalló esmentat va romandre a Valls durant la guerra civil del darrer quart del segle passat, alguns soldats es van casar amb noies vallenques. Entre aquells soldats, hi havia el sergent Antoni Barrientos que es casà amb Esperança Llopis i un cop ell llest de quintes el matrimoni féu cap a Barcelona on establí un estanc, al carrer d'Aribau. Allí va néixer, l'any 1885, la famosa soprano Maria Barrientos, de renom mundial. Es recordà sempre amb afecte i admiració de la pàtria de la seva mare, en la qual passà alguna temporada de la infantesa prop dels parents que hi residien.

Núm. 120 (4-9-79).- «Nuestro amigo Don José Tomás Salvany ha recibido carta del carta del señor don Andrés Avelino Comerma, en la cual le dice que para el día ocho del corriente tendrá el gusto de estar en Valls. Desde Madrid o Lérica, telegrafiará el día y hora fija de su llegada, lo que pondremos en conocimiento de nuestros amados convecinos impacientes por saludar a una de las glorias de esta villa y de España.- Según se nos ha dicho, le acompañará el no menos simpático y patricio don José Castellet, diputado por este Distrito».

Núm. 123 (7-9-79).- «Ayer a las cinco menos cuarto de la tarde llegó esta villa

el distinguido ingeniero naval don Andrés Avelino Comerma, pasando a recibirle en la estación de la Plana una comisión del Ayuntamiento y varios particulares. Al llegar a las Casas Consistoriales fue obsequiado con un refresco y terminado éste dirigióse a la casa de campo que su amigo don José Tomás Salvany posee en este término y partida del Bosque.- La Redacción de este *Diario*, al darle la bienvenida, se felicita de que la población de Valls pueda tener entre sus hijos al que con su talento y aplicación ha sabido conquistarse un nombre en la historia de la ciencia».

Núm. 132 (19-9-79).- «Anteayer noche y en obsequio al diputado a Cortes por este distrito don José Castellet, el coro titulado «La Aroma Vallense» ante un público numerosísimo, canto con gran ajuste, los *Pescadors* y otras composiciones del inmortal Clavé».

Núm. 146 (5-10-79).- «EL Ayuntamiento en su nombre y el de la población, felicitó telegráficamente en 2 del corriente al Excmo. señor Brigadier don Alejandro Picazo, hoy Gobernador Militar de la provincia, reiterándole la expresión de su profundo agradecimiento por el inmenso servicio que prestó a esta villa en igual día de 1878, librándole con su heroísmo de la invasión carlista.- El señor Picazo ha contestado el telegrama en términos afectuosos, satisfactorios y agradecidos para la población y su Ayuntamiento».

Entre els centenars de notícies –algun miler– de més o menys qualitat publicades en la secció *Crònica*, he fet amb certa amplitud la selecció que precedeix, una mica a l'atzar com ja he dit al principi, amb l'intent de donar la pauta o una idea del què era aquesta secció, la més popular de tots els periòdics, sobretot en els locals.

Ultra el que hem adduït referent al *Diario*, es poden afegir aquestes dues notes:

En el núm. 103 (14-8-79) es publica una carta oberta signada pel metge Joan Roset i Miquel, el qual amb tota valentia i franquesa exposa el seu parer sobre la manera com hauria de desenvolupar-se l'impost de consums establert per l'Ajuntament, invitant els contribuents a pronunciar-se, i el *Diario* en el seu número 107 del 28-8-79 comenta el contingut de tal carta i ofereix les columnes del periòdic a tot-hom qui vulgui exposar la seva opinió. Ningú no se'n va preocupar i els qui encara hem viscut el període d'aquesta gabella municipal, no ens estranya gens tal indiferència, per tal com si tots els impostos resulten sempre impopulars, aquest a més d'això era molt convencional i acomodaticí al règim dels partits polítics. Els addictes i simpatitzants d'una cleda només pagaven quan eren a l'oposició o sigui que pagaven per tom. Aquesta carta també la publicà *El Vallense*, en el número 176 del 11 d'agost de 1879.

Una qüestió social derivada de l'acomiadament temporal d'uns obrers curtidors, provocà tres cartes obertes que es publiquen en els números 129, 132, 133 del mes de setembre. La primera d'aquestes cartes és de la comissió obrera i les altres dues dels patrons afectats. Es tracta d'establir punts d'avinença entre les dues parts, però els patrons volen parlar directament amb els interessats, i no per mitjà d'intermediaris.

Amb tots els punts que precedeixen he tractat de resumir el que fou el *Diario de Valls*, el tercer periòdic publicat a Valls entre els que ens són coneguts. Són notes històriques que no es poden menysprear i ajuden a aclarir ambients foscos i àdhuc, diverses vegades, desconeguts de la història local.

El «*Diario Vallense*» – «*El Vallense*»

Del *Diario Vallense* – *El Vallense*. No n'he pogut trobar el primer número per a saber concretament –si es que ho deia– com justificava la sortida dels seus redactors

del *Diario de Valls* o la divisió establerta, les orientacions que pensava seguir i les disciplines a les quals estava lligat. De tota manera, conegudes les causes bàsiques de la nova publicació, no fan cap falta unes explicacions que no dirien res de nou ni tindrien cap força per abonar la subsistència assegurada de tots dos diaris, baralles polítiques per enmig i en el fons de poc gruix. El mateix Francesc Gumà deplorava els fets ocorreguts i l'esperit de capelleta que els provocava. Ell ho havia previst. Per això retirà el suport, puix que els seus diners no havien de servir que a fomentar l'acció de les capelletes polítiques de la vila, sinó per a causes més nobles.

En el *Diario Vallense* – *El Vallense* formaven els redactors que s'havien separat del *Diario de Valls*. Com a director –propietari hi figurava el mateix impressor Francesc Pellisser, el qual, al cap i a la fi, era el qui econòmicament sostenia la publicació i es convertí en el *Capità Manaia* del grup sediciós. Ja havia començat, aneu a saber si amb la intenció de poder remenar ell tot sol les cireres, per provocar inesperadament la suspensió del *Diario de Valls*, en negar-se a continuar imprimint-lo.

Sigui perquè aquesta rara situació creada potser no agradava a tots, o també pel fet real que les positures més o menys tibants o molestes no plauen gaire passats els primers moments d'excitació i a la vegada d'eufòria, de mica en mica, ara l'un ara l'altre, els redactors s'anaren escorrent, i el diari quedà gairebé exclusivament a les mans de Rafael Oller i Pons, fill de Vallmoll on nasqué l'any 1842, però resident a Valls de molts anys, on regentava una farmàcia de la seva propietat, tal vegada una de les de major crèdit. A Valls morí l'any 1924.

En la composició del diari en aquesta diguem-ne nova etapa, poc a molt, sense ésser redactor fix, l'ajudava Ramon Homs, el quals amb la seva traça característica era l'autor d'algunes *pessigolles* i d'algun article de crítica *mossegosa*, car amb això i altres coses –molt terrible amb la ploma als dits–, hi tenia la mà trencada.

De tota manera, l'ajuda més important es rebia de la col·laboració espontània a la secció *Variedades*, en la qual col·laborava també Homs, i sobretot al gran ús que es feia de les tisores, procediment que més o menys l'empraven tots perquè no existia altre remei per a fer més lleugera la feina diària.

De Rafael Oller, llavors l'home més granat de la colla i del moment que es vivia, amb un prestigi ben elevat, es pot dir amb justícia que era un element de molta vàlua, escortat per una intel·ligència clara i sòlida. Sense ésser fill de Valls, aviat es convertí en un vallenc d'adopció molt distingit i els que el coneixien a fons, hi tenien dipositada tota la confiança. Ell tot sol, si volia, podia fer el diari, car li sobraven qualitats intel·lectuals per a tal missió. Però no tenia una ferma vocació periodística ni li agradava la brega contínua que sovint comporta la confecció d'un diari. L'Indaleci Castells, periodista de cos enter que coneixia molt l'Oller, el defineix així: «era más ideólogo que político de acción. I podríamos añadir: más visionario que ideólogo. Una idea suya era siempre una visión sentimental».

L'Oller estava en possessió d'una extensa cultura, però el que més li agradaven eren les disciplines científiques i en aquest sentit era també una de les notabilitats vallenques i el seu consell era demanat i escoltat sempre. L'any 1876, i durant deu anys, professà les assignatures de Física i Química en el «Colegio vallense» de segon ensenyament que havia fundat Ignasi Ferrés. Amb el temps, l'Oller quedà convertit en un dels homes més ben conceputats de Valls.

Com a detall complementari que arrodoneix la fama personal de què, ja des de jove, gaudia Rafael Oller i Pons, és interessant no oblidar que fou un dels dotze accionistes designats entre vuitanta-sis, per a signar l'escriptura fundacional del Banc de Valls el dia 27 de novembre de 1881, atorgada pel notari Francesc Sarri i Oller.

Rafael Oller, molt jove encara, intervingué en la política local i estava adscrit al republicanisme de Castelar. Amb aquesta filiació, quan només comptava 26 anys fou regidor del nostre Ajuntament i durant l'exercici esdevingué la revolució del 68 que li ocasionà fortes molèsties. Repetí tal càrrec a finals del segle passat i en 1881 fou diputat provincial sense oposició, encara que el termini fou relativament breu. L'any 1886 contribuï amb altres companys, a la fundació del «Centre de la Unió Republicana Democràtica» societat política coneguda popularment aquí pel *Cassinet* creada com una mena d'aglutinant de les diverses fraccions que existien en el republicanisme espanyol, tals com possibilistes, federals, progressistes, unitaris, etc. etc. El tenien en gran estima i consideració Salmerón i Castelar, i era bon amic de Comerma i dels germans Josep i Joan Tomàs Salvany.

AÑO II.

Domingo 13 de Abril de 1879.

NÚM. 92.

SUSCRICION.

En Valls en la imprenta de Francisco Pellisser, Calle de Baldrich, 48. De los demás puntos pueden dirigirse a dicho Sr. mandándole el importe con sellos de franqueo en carta certificada.

No se admite ninguna carta particular que no sea franca.

PRECIOS DE SUSCRICION.

En Valls 7 reales al mes y fuera de reales trimestre.

Comunicaciones y anuncios, a precios convencionales, satisfaciendo su importe anticipadamente.

No se devuelve ningún original aunque no se inserte.

Números sueltos medio real.

DIARIO VALLENSE.

PUBLICACION NO POLÍTICA.

SALDRÁ A LUZ TODOS LOS DIAS EXCEPTO LOS SIGUIENTES A FESTIVOS.

AÑO II.

Domingo 10 de Agosto de 1879.

NÚM. 173.

SUSCRICION.

En Valls en la imprenta de Francisco Pellisser, Calle de Baldrich, 48. De los demás puntos pueden dirigirse a dicho Sr. mandándole el importe con sellos de franqueo en carta certificada.

No se admite ninguna carta particular que no sea franca.

PRECIOS DE SUSCRICION.

En Valls 7 reales al mes y fuera de reales trimestre.

Comunicaciones y anuncios, a precios convencionales, satisfaciendo su importe anticipadamente.

No se devuelve ningún original aunque no se inserte.

Números sueltos medio real.

EL VALLENSE.

PUBLICACION NO POLÍTICA.

SALDRÁ A LUZ LOS MARTES, JUEVES Y DOMINGOS.

Més tard, en plena maduresa, un bon xic desenganyat pels errors de la política local republicana, la qual en determinats moments per campanyes innobles baixà molt en el seu nivell moral i de correcció ciutadana, evolucionà sensiblement. Sense abdicar dels seus principis liberals, car aquest punt era consubstancial amb ell mateix, varià la seva trajectòria política cap a un quadrant més conservador, per dir-ho d'una manera o altra. Senzillament, sentí simpaties personals pel polític Salvador Canals que havia estat elegit diputat a Corts pel districte de Valls-Montblanc. No fou pas sol a adoptar una posició semblant, puix que, en altres sectors d'opinió, també trobà simpaties el polític esmentat puix que era talentós, bon periodista i a Madrid estava ben situat per a fer ús d'una influència positiva.

Quan l'any 1903/4, Salvador Canals, pressionat pels seus incondicionals, aconseguí pel Ministre d'Instrucció Pública la creació a Valls de l'Escola Elemental d'Indústries, Rafael Oller formà part de l'estol de professors canalistes que la regí durant els pocs anys que funcionà, car tenia un origen essencialment polític i no pas pedagògic i la política l'ensorrà. Vull creure honradament que l'Oller fou cridat per la seva ciència i no pas per altra significació, car el prestigi que tenia donava to al conjunt. Fou molt comentada aquesta inclusió en el quadre de professors canalistes, però respectada. S'havia ofert un lloc a l'Isidoro Murtra i no acceptà. L'Oller professà amb gran competència les classes de física i química com ja ho havia fet al Col·legi Vallenc. Els qui vam ser alumnes seus en l'esmentada Escola, guardem un excel·lent record del professor Oller, per tal com era dels molts pocs que anaven a l'hora i complien dignament amb el seu deure, sense ficar-se en res que no fos la seva funció docent. Tots els alumnes l'admiràvem i estimàvem pel seu comportament.

Tota vegada que d'una manera o altra en aquestes notes han sortit les capelletes polítiques que dominaven per tot, crec que amb caràcter il·lustratiu no hi serà de més una pinzellada sobre la política pintoresca d'aquelles llargues jornades que mai no va tenir cap finalitat noble.

D'entrada, llegim primer manifestacions del doctor Ballester referides precisament als dos periòdics que són objecte d'aquestes planes. En el *Valls documental*, publicació extraordinària i excel·lent de les festes decennals de la Candela del 1931, escriu el que segueix: «Ambdós diaris que tenien per finalitat primordial la defensa de tot quan es referís al nostre ferrocarril, esdevingueren ben prompte portaveus de les dues capelletes que es disputaven l'hegemonia de la ciutat i desaparegueren al poc temps de llur publicació».

- El doctor Ballester, gens sospitós de parcialitat, resulta un element de primera mà per a opinar en afers semblants, per tal com coneixia directament aquesta mena de trifulgues d'aquelles èpoques en les quals com a polític en actiu, intervingué quasi sempre, introduït com estava en una de les cledes que durant llargs anys es repartien el torn del desgavell municipal.

Cal observar, ja en la llunyania, que l'esperit de capelleta que llavors dominava la vila era un clos tancat, raquític, orfe de tot ideal noble i distret de tota visió clara de la grandesa d'un poble. Fins molt més tard, vencent rutines i posicions estàtiques, no havia de venir la total renovació d'un conjunt miserios que feia es-cruixir l'ànima menys sensible i denotava un grau esfereïdor d'inconsciència ciutadana. Eren aquells en què la vila, abandonada pels seus dirigents responsables, a cada bugada perdia un llençol. Es caminava per una sendera que només podia conduir a l'abisme, i d'aquí venien tots els mals de l'època.

Com a objectiu principal i únic, les capelletes locals havien d'atendre els inte-

ressos de la pròpia clientela que es concretaven a anar tirant justet i prou. No hi havia d'altres preocupacions ni els *gossos* en volien tenir cap més. Ni els convenia. Per aquest motiu, que es podria qualificar durament –i no era exclusiu d'aquí, sinó que tenia un àmbit bastant generalitzat i en certs llocs potser pitjor– les situacions polítiques de les altures no podien durar gaire, ni duraven, puix que els equips corresponents, en vaga per torn, esperaven delirosos la tanda pròpia que els permetés tirar una mica de gallina a l'olla.

El principal baluard operatiu de les capelletes polítiques en les poblacions petites com la nostra era el municipi, i aquí es fargaven diverses enormitats.

Del personal que en aquests organismes no era de plantilla, i deliberadament n'hi havia molts –*serenos*, porters de les escoles, temporers, guàrdies municipals i de terme, policia, etc.– hi havia dos jocs d'empleats, un de cada cleda, que deixaven i ocupaven els seus llocs a cada canvi de situació política. Es produïa neguit i maldecap quan el torn que gaudia de l'úsdefruit s'aguantava massa.

Això encara no era prou, puix que a vegades sorgien compromisos més elevats. Algun Alcalde gens escrupulós s'atrevia abusivament amb el secretari, al qual, no se'l podia treure sense formació d'expedient. Però prenent peu d'un article de la llei municipal, el suspenia de càrrec i sou durant trenta dies i a l'endemà d'haver pres novament possessió del càrrec tornava a suspendre'l i així anaven fent. D'aquesta manera ho explica l'esmentat doctor Ballester a la pàgina 209 de les seves memòries i no vacil·la a qualificar de *barbre* aquest costum. Però tals procediments i d'altres que es podien adduir, eren la normativa de la política menuda de l'època.

Els que no solament estem dins de la tercera edat, sinó que ja som a les enviste de la meta final, recordem perfectament les rotllanes formades durant molts anys per la *Sopa* i la *Ceba* de l'un costat i l'*Adan* i *López* de l'altre dos jocs de municipals molt estimats del públic pel seu bon servei, i molt populars pels anys que dins el seu torn que els tocava, van actuar i servir al poble vallenc. Estaven adscrits un a cada una de les dues capelletes polítiques. Quan, per torn, els tocava fer festa, si no trobaven eventualment una compensació, la seva principal feina era la d'estrényer el cinturó, cinturó que dissortadament molt sovint ja l'havien de portar sempre estret, igual com ho havien de fer els altres de l'equip municipal que es trobaven en el mateix cas i no eren pas pocs.

A cada canvi de situació política, restava gent sense feina i no mancaven justificats gemes. Els polítics responsables –alguns d'ells sabien aprofitar l'ocasió quan es presentava– s'ho prenién a la fresca i ningú no es preocupava de buscar-hi solucions. A través dels anys que això durà, semblava la cosa més natural del món, sobretot per als capitosts que podien anar amb la tripa plena i disposaven de mitjans per a viure bé. Era una vergonya, una cosa inhumana que arribà fins als primers anys del segle actual. El moviment de la Solidaritat Catalana, amb un nou concepte de l'administració municipal i dels valors humans i cívics que es trobaven en joc, estimbà tanta injustícia vergonyosa posant les coses més en el seu lloc. En abolir les situacions falses creà una nova vida en tals organismes rectors del comport ciutadà que el pas del temps ha enfortit i millorat.

Després d'aquest lleuger incís, originat per les interferències nocives produïdes entre les dues publicacions vallenques, seguim el curs d'aquestes notes amb l'anàlisi del *Diario Vallense* – *El Vallense*, el qual es desenvolupa en el mateix ordre que el *Diario de Valls*, sense que en la seva informàtica s'observi cap novetat dins l'àrea en què s'havien de moure els dos periòdics.

Per la divisió entre els redactors del *Diario de Valls*, ja resta fixat abans que el *Diario Vallense* va aparèixer el 18 de desembre de 1878 com a primer i únic fruit d'aquesta divisió, quan la ruptura semblava que havia de tenir per objecte una millora evident, si és que hi cabia, de la línia operativa que se seguia i no es féu altra cosa que desapropiar l'oportunitat d'elaborar, tots junts, un excel·lent noticiari que prou ho podien fer.

En el núm. 142 del 6-6-79 apareix en lloc preferent aquesta nota: «Aviso a los señores suscritores.- Para evitar equivocaciones este periódico saldrá mañana con la denominación de *El Vallense*». I, efectivament, continuant la mateixa numeració, surt el número 143 el 7-6-79 amb el nou títol i amb aquesta nota en lloc preferent: «Aviso a los señores suscritores. Conforme hemos anunciado estos días, la denominación de *Diario Vallense* desde hoy será sencillamente *El Vallense*.»

Anotat el continuut del *Diario de Valls*, hom gairebé es podria estalviar la feina d'anotar comentaris i establir referències per tal com les dues publicacions tenien la mateixa estructura, inserien iguals seccions i evolucionaven d'identica faísó. Conegut el tonatge de l'un, es pot suposar el de l'altre. Hem a dir honestament parlant, que llavors la vila tampoc no donava per a més i hom no arriba a entendre ben bé el perquè de les baralles, si haurien de seguir una vida raquítica igual. Entre els components dels dos periòdics, hi havia diferències ideològiques, i si la política fou la causa ocasional de la divisió, la política mai no féu aparició en llurs pàgines.

Els dos periòdics, malgrat les diferències ideològiques que poguessin separar alguns dels seus redactors, tingueren el bon gust de no parlar directament ni de fer sortir a les respectives planes dels diaris la política de partit. Es va seguir un curs de publicació molt igual tractant d'ésser independents i això encara feia més inoportuna i curiosa la baralla entre ells, per tal com la lectura de l'un i l'altre periòdic no descobreix matisos diferents. Sempre he cregut que, si no tots, alguns dels redactors deplo-raven la desunió i fins internament s'estimaven. Si el divorci entre uns bons amics que tots junts havien començat una tasca molt lloable i plena d'il·lusió, el provocà una desavinença d'ordre polític, potser més ideològica que de sentit pràctic covada pacientment pels gats vells de l'època, a les pàgines dels periòdics no hi tenien relleu, i els redactors es comportaven amb un autodomini perfecte de les pròpies passions. Es tractaven amb el mutu respecte que es podia i devia esperar de dos grups d'elements contraris que defugien actituds i agressivitats personals que poguessin causar molèsties o cosa pitjor. L'aspecte cruent i sense treva de la lluita periodística amb atacs personals feridors per la seva extremada duresa, a Valls encara no es coneixia. Començaria uns anys més tard amb l'aparició de *El Eco de Valls*.

Com que els dos periòdics cada dia havien de dir una cosa o altra per a omplir les respectives pàgines, sovint s'aferraven a qualsevol cosa o nimietat, i de tant en tant sortia alguna pessigolla per motius fútils com per exemple, haver aparegut en el diari un veritable error de transcripció —que es rectificava pel mateix periòdic en el número següent—, la paraula *telescopi* en lloc de *microscopi*, error que sense complicacions de cap mena veia el més llec llegint el text o també per haver escrit en plural un mot que era singular. Els redactors d'ambdós periòdics eren prou cultes per a no caure en un pecat d'ignorància d'aquesta naturalesa. Però això, amb tot, ajudava a omplir el diari tot fent una mica de xauxa de bona llei i establir discreta controvèrsia. Llegint aquestes bromes, fa l'efecte que tots devien riure per dintre, per tal com es coneixien mútuament la respectiva vàlua, la qual era de molt bona qualitat.

Tal com he deixat entendre en el transcurs d'aquestes notes, no s'havien de passar gaires anys però, influïts sense dubte pels estats majors de les velles camarilles

polítiques que estaven sempre a l'aguait i no els perdien de vista, que alguns d'aquests mateixos redactors de tots dos diaris perdrien el fre i es traïrien els drapets al sol des d'altres llocs, en forma que quan hom llegeix avui les monstrositats, els insults i les expressions fortes que antany s'escrivien, costa d'empassar-se que tal cosa la poguessin fer persones de gran il·lustració i cultura. Sobrava raó als que deien que la política no tenia entranyes i se n'apartaven com qui fuig d'una pesta. Els vells polítics d'aquelles èpoques, atents a la gresca constant que els permetia viure bé a la seva manera, els de més cap aquí no van saber elevar el nivell cultural i econòmic de la vila que els seus antecessors havien soterrat. Però saberen destruir un grup que estava preparat per a fer-ho o quan menys es retardà molt el ressorgiment, potser amb certa inconsciència.

En la publicació d'aquests dos noticiaris vallencs, cal remarcar un fet sense precedents ni continuïtat en la història de la premsa de Valls.

És un succés molt important i honorable per als progenitors, que en el darrer quart del segle dinou, en una vila com la nostra, d'un cens demogràfic ben petit, i de lectors més petit encara, —hi havia molta gent que ni sabia llegir— trobessin sortida durant un any, no un sinó dos periòdics que es publicaven no pas cada setmana, sinó cada dia menys l'endemà dels festius, amb un petit lapsus trisetmanal d'un d'ells promogut per les miserietes que abans he descrit. Tots els periòdics que es publiquen avui, amb un cens de lectors molt més elevat del que es contemplava cent anys enrra, no fan gran cosa més del que pràcticament publicaven els dos diaris vallencs esmentats.

A Valls, fora d'aquests quotidians referits, una freqüència només aproximada de publicació solament es dona amb *El Eco de Valls*, que fou bisetmanal durant uns set anys, i setmanal després; *La Actualidad*, que es publicà diari en el període 1896-97, trisetmanal fins a l'agost de 1899, bisetmanal des d'aquesta data fins al gener de 1901, i que desaparegué poc després d'una campanya electoral en publicació setmanal. Encara durant tals períodes, s'hi troba alguna intermitència. Hi ha també *El Imparcial* que si bé feia constar que era trisetmanal, hi havia més d'una irregularitat important.

La freqüència de publicació dels dos diaris vallencs que aquí es comenten no superada per cap més, vol dir que Valls, ja en aquelles llunyanies, comptava amb bons elements intel·lectuals per a fer-ho molt bé. Els tenia i els ha tinguts sempre. El que passa i ha passat és que molt sovint per fas o per nefàs per coses trivials del tot, han estat mal aprofitats, i això és lamentable de debò. Els individualismes, dissortadament, sempre han pogut més que l'obra de conjunt, i això és ja cosa vella.

Tots els altres periòdics que s'han publicat a Valls, i són una seixantena, o s'han editat una sola vegada, o setmanals, mensuals, o de temporada.

Els que escrivien *Diario de Valls* i *Diario Vallense* — *El Vallense*, eren gent de molta cultura i algun d'ells com he dit abans ja havien debutat en *El Joven Vallense* molts joves encara i en plena harmonia. Però no eren, ni van ésser després professionals del periodisme i així i tot estigueren al peu del canó fins que les circumstàncies expressades més amunt els disseminaren potser precisament perquè eren joves i l'experiència acumulada tenia molt poc gruix. Mereixen el reconeixement de tots.

L'estructura i les seccions dels dos diaris eren gairebé iguals. Al marge de les consideracions que acabo de fer, les quals no tenen altre objecte que tractar de reflectir l'aire que es respirava en aquella època, entrem en detall amb el contingut de *Diario Vallense* — *El Vallense*.

En els articles frontals de els *Vallenses* predominaven els temes generals o ele-

ments extrets d'altres llocs.

Rafael Oller aviat es quedà gairebé sol i la seva feina principal era regentar la farmàcia. Però el periòdic s'havia d'omplir cada dia d'una manera o altra i Ramon Homs l'ajudava en col·laboració eventual escrivint versos i alguna notícia per a la secció *Crònica*. Per això els articles de *fons* que més es veien eren en abundància *rescalfats* tant o més que els que veien llum en el *Diario de Valls*.

Aquí van alguns títols: *Coloración de vinos.- La Felicidad.- Importancia de la gimnástica.- El juego entre griegos i romanos.- Industrias de la seda.- Los juegos de la infancia bajo el punto de vista de la educación.- La Beneficiencia en España.- Atmósfera.- Historia del termómetro.- La Polvora.- Los Vestidos.- El Agua.- La Determinación de la longitud.- Las inundaciones y los pescados.- Consideraciones generales sobre el censo de Francis.- Los vinos americanos.-* Alguns d'aquests articles ocupaven cinc i sis números.

D'articles especialitzats adequats a una publicació de caràcter local, se'n poden anotar dos:

Un d'ells es titula *Mejoras urbanas en Valls*, i es publica en dues parts: la primera es troba en el núm. 147 del 12 de juny de 1879 i la segona, en el núm. 167 del 24 de juliol del mateix any.

En la primera part diu que «si alguna de las poblaciones de categoria e importancia de Cataluña necesita de grandes mejoras urbanas, es sin disputa alguna la populosa villa de Valls». Després, d'una manera general, advoca perquè s'arreglin carrers i places i en aprofitar la crisi industrial, s'imposa la necessitat d'obrir treballs per a que tinguin ocupació els qui forçosament es troben sense feina, i afegeix: «nunca com ahora puede darse mayor oportunidad para abordar el problema que sirve de epígrafe a estas líneas». Amb l'avinentsa de la construcció del ferrocarril, creu que s'ha de procurar que els mercats bisetmanals recobrin i traspassin la importància que havien tingut; fixada l'estació al punt reclamat per la població, és necessària una gran via «que desahogadamente permita el tránsito de carruajes para pasajeros y mercancías, y que al propio tiempo sirva de punto de paseo tan conveniente en una población que carece de ellos por completo».

A la segona part, s'amplien els suggeriments a la primera i particularment diu cal trobar un punt «donde poder celebrar con comodidad y desahogo sus tradicionales mercados bisemanales» els quals un cop acabades les obres del ferrocarril, «han de adquirir una importancia superior a la que hoy tienen». Per aquest lloc, assenyala la plaça de la Caserna «por ofrecer condiciones de capacidad i ser un punto céntrico». Addueix que és un punt «en donde sin grandes dispendios, creemos susceptible la construcción de un mercado de concordancia con las necesidades de Valls».

L'altre article es publica en el núm. 156 del 26 de juny de 1879 i es titula «Festividad de San Juan». En s'hi relaten els actes de la festa major, el principal dels quals per la seva futura transcendència, fou la benedicció del lloc on s'havia d'emplaçar l'Estació i el passeig. Un llarg extracte de tal article figura a les pàgines, 11, 12 i 13 d'aquestes mateixes notes en parlar precisament de la susdita benedicció.

S'ocupa també de la processó, la qual per l'extraordinària concurrència d'autoritats i d'invitats adquirí caràcter de solemnitat. Acaba dient que després de la processó, totes les personalitats es traslladaren a casa de D. Joan Ramón Coll on foren obsequiats amb un *refresco*. Eren 200 els invitats. «Sorprendente era el golpe de vista y efecto que producía aquella reunión pocas veces vista en esta villa, reinando entre los concurrentes la mayor armonía y cordialidad. El espléndido refresco allí servido consistente en dulces, pastas, vinos, helados y sorbetes corrió a cargo de don Ignacio

Rodón...».

L'article frontal del núm. 182 (31-8-79) es titula «Dos poetas y dos poesias» el qual és una crítica sarcàstica i despiatada que fuig de la normalitat corrent del periòdic, sobre dues poesies aparegudes en el *Diario de Valls*, una amb la signatura *El Trovador del Francolí*, i l'altra amb les inicials V.P. La crítica és intencionadament molesta tant pels autors com pel *Diario* que les publicà. L'autor d'aquesta crítica sempre s'ha dit que era Ramon Homs, polemista formidable que, d'aquestes coses, en sabia una estona llarga. L'escrit conté conceptes forts com aquests: «mas le valiera al autor que se da a si mismo el sonoro nombre de Trovador, trocar su ocupación por el oficio de calderero, ya que por lo visto su oído no se presta a los acordes musicales de la poesia representados por los acentos y medida. Bien que si tal hiciera dejaría en la soledad a otro poeta de menos pretensiones que bajo las modestas iniciales de V.P. le hace compañía». L'escrit va signat amb la inicial H., que és el que deu fer suposar que l'autor era Homs. El *Diario de Valls* acusa el fortíssim cop i contesta amb una nota irònica publicada en el seu número 118 del 2 de setembre de 1879 que copio textualment, la qual es pot veure que té més de fugida d'estudis que altra cosa:

«*El Vallense* hace tiempo navega sin brújula y a más lleva sucios sus fondos; aconsejamos a su piloto H., (digo retórico) lo entre en el dique —aunque sea en el del Ferrol— para carenarlo de nuevo, y limpios ya sus fondos, al hacerse a la mar, cuide de examinar bien la carta de navegar, no sea que pierda el derrotero y le pasen por ojo.- ¡Me entiendes Fabio !...».

Eren les moixaines que, de tant en tant, es feien els dos periòdics, producte de la rivalitat. Però aquesta vegada, la de *El Vallense* portava més malícia i era picant del tot.

En la secció *Variedades* s'hi veuen algunes poesies signades per «Roman» pseudònim atribuït a Ramon Homs, el qual així mateix havia col·laborat al *Diario de Valls*, abans de la dissidència. També hi surten molts versos anònims, com la major part del material que regularment publicaven els dos periòdics. De la mateixa manera, hi figuraven proses literàries llarguíssimes, tretes de tot arreu per a omplir pàgines. Entre aquestes proses, es poden llegir «Bartolomé Esteban Murillo» de José Muñoz Garcia que ocupa lloc durant set números; «Historia de una rosa contada por ella misma» del Conde de Falraquer que n'ocupa vuit; «Los seis sueños de un pintor» de Pio Gullón, que se n'emporta sis, i «La cruz de fuego» de Alejandro González que n'omple tretze.

La llengua usada era també la castellana. En català hem pogut veure: *Maig*, poesia de Roman que es troba al núm. 121 (11 de maig 1879); *Las flors de maig* pastorel·la catalana a veus soles dedicada a D. Manuel Angelon, de Josep A. Clavé publicada en el núm. 192 (28-9-79) i en la secció *Crónica* es fa constar aquest detall: «A petición de algunos suscritores publicamos hoy en *Variedades* *Las flors de maig* del inolvidable músico y poeta José A. Clavé».- Al núm. 216 (18 nov. 1879) s'hi insereix un article frontal titulat *La Filoxera*, signat per F. Sainclair, i va precedit d'aquesta nota: «Sin traducirlo, insertaremos a continuación el nuevo medio que para extinguir la filoxera publica *L'art del Pagès*. Creemos que a nuestros lectores no les pesará publiquemos en catalán un trabajo no literario».

Les notícies generals i els *partes telegráficos* localment no inclouen res interessant; ja no hem vist en l'altre *Diario* puix que tots bevien l'aigua de les mateixes fonts, i les seccions comercial i religiosa, els titulars són prou expressius.

Espigolem ara alguns noves de les publicades en la secció *Crònica* que sempre resulta la més atractiva.

Núm. 2 (10-12-78).- «Bueno fuera que algún dependiente de la autoridad local vigilara nuestros paseos, para que los chiquillos no encendieran fogatas con la hojarasca seca de los árboles, que sería fácil, a veces, con el viento, producir algún siniestro que podría muy bien evitarse».

Núm. 31 (24-1-79).- «Véase en que términos habla *La Correspondencia Americana* periódico de Nueva York, de la revista catalana que con el título «La Llumanera» ve la luz pública en dicha ciudad.- Raras veces sucede que los círculos mercantiles de una gran población tomen interés directo en el buen éxito de un periódico exclusivamente poético i literario, y no obstante, esto es lo que pasa aquí con «La Llumanera» redactada en lengua catalana por D. Arturo Cuyàs.- Esto nos mueve a hablar de este periódico que acaba de repartir un número extraordinario dedicado a la memoria de Fortuny, el célebre pintor catalán, con magníficos grabados, reproducciones de los bocetos y principales cuadros del artista.- Esto interesa a los numerosos lectores de «La Llumanera», que en cuatro años le han asegurado sólida existencia pero lo que a nosotros nos toca manifestar es, hasta que punto el periódico del Sr. Cuyàs ha promovido el comercio entre Cataluña y los Estados Unidos de América. «La Llumanera» ha llamado la atención de éstos hacia Cataluña y vice-versa; por medio de su redacción se han relacionado fabricantes catalanes y comerciantes americanos, uno de ellos Mr. John Chadwick, que se dedicará a la venta de artículos especiales de la manufactura catalana, habiendo ya recibido objetos artísticos e industriales de Cataluña destinados a los Estados Unidos. Además vapores catalanes como el «Vidal-Sala» y el «Castilla» han fondeado dos veces en dos meses en el puerto de Nueva York, del que salieron para Barcelona con cargamento de mercancías americanas.- Merece muy bien este elogio la inteligente redacción de «La Llumanera», que no perdona medios para hacer interesante su revista a los muchísimos catalanes a quienes place recordar a la madre patria en aquellas apartadas regiones».

Núm. 33 (26-1-79).- «Hemos visto en varios periódicos la noticia de que el Inspector de carnes de esta villa ha ordenado quemar un cerdo por haber encontrado, gracias al *Telescopio* adquirido por el Ayuntamiento, la carne de una de dichas reses llena de gusanillos.- No teníamos conocimiento de este hecho que ha producido la consiguiente alarma, y aunque no lo hayamos publicado, estamos completamente autorizados para desmentirlo en todas sus partes». La noticia l'havia publicat el *Diario de Valls* que després va fer aclariments posant les coses en el seu lloc.

Núm. 34 (28-1-79).- «Ayer un carro cuyo dueño se ignora, chocó contra una columna de hierro de uno de los pocos faroles que hay en la plaza de las monjas, rompiéndola y dejando también inservible el farol. Por fortuna éste no hace gran falta porque tampoco se encienden...».

Núm. 35 (29-1-79).- «De noche nuestra población presenta igual aspecto que ochenta años atrás. Lo decimos por la grande oscuridad que reina, y por la razón de que los vecinos les han sacudido el polvo a los farolitos y discurren con ellos por nuestras calles los que tienen necesidad de salir de casa.- Está dicho, retrocedemos».

Núm. 44 (8-2-79).- «Sin duda que para algunos vecinos ayer debió de ser fiesta nacional, según vimos engalanadas algunos balcones con ropa a secar. Miramos el Calendario y vimos que no había para tanto regocijo.- Aviso a quien corresponda».

Núm. 45 (9-2-79).- «Nuestro particular amigo y paisano el joven abogado don Narciso Oller y Moragas, residente en Barcelona, acaba de publicar un libro escrito en catalán, titulado «Croquis del Natural» que ha merecido una acogida altamente

satisfactoria.- A propósito de ello dice *La Gaceta de Cataluña*: «El ya largo índice de literatos catalanes acaba de aumentarse con un nuevo nombre, y el catálogo de las obras escritas en nuestro idioma provincial con un nuevo libro. Titulase «Croquis del natural» y es debido a la pluma del joven abogado D. Narciso Oller y Moragas, oficial de la Diputación de esta provincia. El señor Oller en las cuatro narraciones de que se compone su obra revela entre otras apreciables cualidades notables soltura de estilo, y un espíritu de observación atento y oportuno. Su obra se lee con gusto y tiene el mérito de interesar de modo que no se suelta el libro una vez se ha empezado su lectura. En especial la narración «Lo trasplantat» coloca al señor Oller entre los mejores autores catalanes que han cultivado este género tan difícil». Felicitamos al señor Oller por su triunfo alcanzado en el campo literario».

Núm. 60 (21-2-79).- «A las once y cuarto de la noche del martes, se verificó el sorteo del cerdo que todos los años se rifa a beneficio de la parroquia de San Antonio Abad, resultando premiado el número 2068». Tal costum que durà llargues dècades, fa molts anys que ha desaparegut del tot.

Núm. 68 (8-3-79).- «Hemos observado que nuestro apreciable colega el *Diario de Tarragona* al hacernos la honra de copiar algunos sueltos del *Vallense* confunde el nombre de nuestra modesta publicación con el del *Diario de Valls*. Sin ánimo de ofender al de Tarragona, le suplicamos que en lo sucesivo procure dar a cada uno lo suyo».

Núm. 75 (16-3-79).- «¿Es verdad que el Ayuntamiento tiene nombrada de su seno una Comisión encargada de la policía urbana? – Pues cualquiera se atreverá a dudarlo viendo la suciedad de algunas calles, y el escandaloso abuso que se comete todos los días extrayendo letrinas a la hora que mejor se le antoja al que tiene necesidad de practicar tal operación.- Señores Concejales Comisionados: o somos o no somos».

Núm. 80 (22-3-79).- «El *Diario de Valls* dijo el domingo que en la sección del ferrocarril comprendida entre esta y Nulles trabajaron durante la última semana más de 200 obreros diarios. Esta noticia la repite el jueves. Hemos de suponer que nuestro colega no se tomó la molestia de visitar las obras ninguno de los siete días, pues a haber ido allí hubiese contado que los trabajadores pasaban de 300.- La verdad en su lugar».

Núm. 83 (27-3-79).- «La magnífica tarde de ayer, la costumbre anual de los vallenses a visitar la Virgen del Hospitalet, las obras del ferrocarril y la mucha afición de nuestros compatriotas a merendar al aire libre produjeron una afluencia extraordinaria hacia los caminos de Puigpelat y Vilabella».

Núm. 107 (25-4-79).- «Hemos visto, por la carta pastoral que ha dado el nuevo obispo de Cádiz a sus feligreses, que ha sido nombrado su Secretario, nuestro íntimo amigo y paisano el Licenciado D. José Casas y Palau. Desde las columnas de nuestro humilde *Diario* enviamos la más completa enhorabuena al agraciado y a su familia, convencidos de que sabrá captarse las simpatías entre los gaditanos, del mismo modo que en los demás puntos donde ha habitado dicho señor, como son Valls, Vic, Barcelona, Tarragona».

Núm. 132 (25-5-79).- «Cierta diario nos cuenta muy formal y en letras de molde que sin la Teneduría de libros no podrían existir ni grandes comarcas, ni grandes industrias, y que si han desaparecido de esta villa algunas sociedades fabriles ha entrado por mucho de ello la falta de una buena contabilidad. Según estos principios no cabe duda que las comarcas del Priorato, de Jerez, de Champagne y otros cien donde se recolecta uva rica deben su existencia a la Tenedurías de libros; más como

estas comarcas ya existían antes de haber Tenedurias resulta evidente que los hijos pueden nacer algunos siglos antes que sus padres. Según estos principios las grandes industrias deberían ser pujantes en esta villa, porque no pueden negarse que treinta años atrás casi nadie sabía Teneduria más he aquí que los hechos dicen con el mayor descaro: hoy contamos muy bien, pero las grandes industrias van muy mal. Según estos principios las sociedades fabriles no desaparecerían de esta villa si hubiera una buena contabilidad; más he aquí que marchan de la villa precisamente los que saben contar demasiado.- Aunque seamos los primeros en proclamar la utilidad de contar bien y de consiguiente en reconocer la importancia de la Teneduria de libros, nunca se nos ocurriera la donosa y gratuita idea de atribuir a causas particulares efectos tan generales que afectan a todas las naciones europeas».

El mateix *Diario Vallense*, al núm. 134 (28-5-79), insisteix novament en els seus punts de vista, un bon tros sofisticats, perquè el *Diario de Valls* continua proclamant la necessitat de saber Teneduria de llibres per a la bona administració de les empreses. Encara que el *Diario Vallense* clarament no ho diu, deixa entendre prou bé que només tractava de mortificar Josep Pau Roca, el qual, com és sabut, en el seu domicili del carrer d'En Bosch, feia classes de Teneduria de llibres, diürnes i nocturnes, que es veien molt concorregudes, amb èxit complet. Aquesta tirria del *Diario Vallense* no honorava gens un universitari distingit com era el seu director Rafael Oller, encara que ell no fos l'autor directe de la molèstia.

Núm. 149 (15-6-79).- «En la mañana de hoy tendrá lugar la procesión llamada de la *Minerva* que de antiguo se ve favorecida por la asistencia del gremio de curtidores de esta villa».

Núm. 150 (17-6-79).- «Anteayer noche el coro que dirige el señor Fargas, restos de la antigua sociedad coral que había en esta villa, durante los tiempos de D. Anselmo Clavé, de feliz memoria, dió una serenata a D. Ramón Barbat, pendonista que había sido en la procesión verificada en la tarde de dicho día, cantándose a voces solas con bastante ajuste, las piezas *Bon Matí* y las *Flors de Maig*, composiciones de aquel malogrado músico poeta».

Núm. 185 (7-9-79).- «Ayer llegó a esta villa nuestro apreciable amigo el distinguido ingeniero autor del dique de la Campana, don Andrés A. Comerma.- Salieron a recibirle una comisión del Ayuntamiento y numerosos particulares, ávidos de estrechar la mano a tan insigne compatriota».

Núm. 186 (9-9-79).- «Anteayer mañana visitó nuestra Redacción D. Andrés Avelino Comerma, entregando a nuestro Director una vista fotográfica del Dique de la Campana del Ferrol terminado recientemente bajo su dirección. La guardaremos para memoria eterna de la gratitud que le debemos por sus afectuosas frases y cordial visita».

Núm. 203 (19-10-79).- «Dijo el *Diario de Valls* del jueves: «Anteayer fue recogido por los municipales y llevado a la Casa de Caridad un cesto de pescado que según opinión facultativa, no reunía los requisitos indispensables para ser expedido al público».- No nos diga el *Diario* que tenemos deseos de mortificarle. El suelto que antecede no ha sido rectificado por él y no obstante no es verdad que se hubiera llevado a la *Casa de Caridad un cesto de pescado que según opinión facultativa, etc., etc.*- Lo que hubo fue lo siguiente: al pasar la inspección el señor Inspector decomisó 4 1/2 libras merluza, que mandó fueran recogidas por un municipal i enterradas en uno de los torrentes de fuera la villa, cuya orden fue cumplida al pie de la letra.- Tiene ahora la palabra el *Diario de Valls* para continuar diciendo lo que le acomode».- La relliscada devia ser tan evident que el *Diario* no va respondre absolutament

res. Això és una altra mostra de les festetes que es feien sovint els dos diaris, aprofitant qualsevol nimietat.

Núm. 228 de 16 de desembre de 1879. La primera notícia que ensereix la secció *Crònica* diu: «Con el presente número nos despedimos de nuestros abonados y especialmente de nuestros compañeros en la prensa».

* * *

Com a punt final d'aquestes notes, es pot especular encara alguna cosa més en el contingut de les publicacions aquí comentades, en aspectes interessants cara a Valls particularment, en els quals cadascú raonava a la seva manera.

L'emplaçament de l'Estació ferroviària i el Passeig donà lloc a diverses interpretacions. Ultra les notícies que ja he anotat, hi ha més informació.

Diario de Valls, núm. 65 del 20 de maig de 1879 escriu: «Se nos ha dicho que por algunos vecinos de esta se pretende dirigir una exposición al señor gerente y junta de nuestro ferrocarril en demostración de los inconvenientes que puede tener nuestra Estación desplazándola en el sitio hoy día designado, ya por lo que toca a su camino que podría infundir algún miedo a los que de noche vayan a la estación, ya por la poca vista pintoresca, puesto que estará como escondida y encerrada detrás de las casas de mal aspecto y poco satisfactorias, del Arrabal de Capuchinos, que con más propiedad podría llamarse de los egipcios o húngaros, ya en fin porque siendo la estación situado al N.E. del cementerio y soplando los vientos continuamente del N.O. del mismo, en tiempo de calores o epidemia, dichos vientos han de traer precisamente los mismos del cementerio sobre la estación. El punto que los exponentes creen más a propósito por lo higiénico, espacioso y de seguridad personal, es cerca de la casilla del portazgo que hay sobre el torrente llamado de la Diega cuyo punto de vista desde la pintoresca plazuela de los cuarteles sería admirable, y permitiría desde allí, despedir con el pañuelo a los amigos hasta la estación misma».

L'endemà, al núm. 66 (22-5-79), el propi *Diario de Valls*, com si estigués peneït de les inconveniències i disbarats que havia publicat el dia anterior, escriu aquest altre comentari:

«Con referencia al suelto inserto en nuestro número anterior sobre el actual emplazamiento de la estación de nuestra vía férrea en construcción, debemos manifestar a los vecinos que tratan de dirigir una exposición al señor gerente y Junta de Gobierno del ferrocarril, que su pretensión de situar la nueva estación en el punto de la carretera de Lérida junto al portazgo, podría ser aceptada si no ofreciera los inconvenientes que han manifestado los señores ingenieros facultativos, según se nos ha asegurado, además de que aquella campiña del punto actualment designado no será tan escalbrosa y desierta como quieren suponer, después de construido el nuevo paseo que se proyecta y que debe conducir a la estación—. Entonces aquella salida a la población, lejos de ser un lugar lóbrego como nos pinta la imaginación del autor del suelto, ofrecerá un aspecto delicioso, embalsamado por las odoríferas emanaciones de la frondosidad del torrente manteniendo allí el aire puro i saludable, y repeliendo las pestilentes miasmas, si alguna vez sopla el viento de la parte del cementerio, y en cuyo tránsito para la nueva vía no irán probablemente a establecerse los pobres e inofensivos descendientes de los egipcios, que tanta aversión les han merecido, si solo aseados y pacíficos moradores».

El mateix diari, al núm. 71 (21-6-79) rebla el clau i diu: «Según noticias, han quedado ya solventadas las dificultades que se habían suscitado para la realización

de la Gran vía o paseo que desde la plaza de los cuarteles ha de dirigirse a la estación del ferrocarril. Nos alegramos mucho, no sólo por la mejora que resultará con este paseo, si que también por los obreros que, según se dijo, podrán ocuparse en la explanación de los terrenos del mismo. Veremos cuando se empezará esta explanación».

Diario Vallense. núm. 129 (21-5-79).- Sense esperar una possible rectificació, com vingué tot seguit, escomet el *Diario de Valls* i se li tira al damunt com el gat que espera la rata, i respon:

«Nuestro paisano el *Diario de Valls* comienza ayer su Crónica noticiando que algunos vecinos de esta villa pretenden dirigir una exposición al señor gerente y Junta de nuestro ferrocarril, encaminada a patentizar los inconvenientes que puede tener nuestra estación, emplazándola en el sitio hoy designado, ya por lo que toca a la «escabrosidad de dicho sitio y su camino, que podrá infundir algún miedo a los que de noche vayan a la estación, ya por la poca vista pintoresca etc., etc.»- Ya vemos al Sr. Gumá e ingenieros del ferrocarril de Valls a Villanueva y Barcelona apurados buscando argumentos con que contestar a tan estupenda y oportuna, exposición. Si señor, oportuna, muy oportuna, ahora que el señor Gumá se esfuerza en proporcionarnos un magnífico paseo ensanche desde la plaza del Cuartel a la proyectada estación».

Segueix el *Diario Vallense* escrivint al núm. 130 (22-5-79). «El simpático y activo gerente del ferrocarril de Valls a Villanueva y Barcelona, además de suscribirse por una cantidad aceptable para auxiliar a las familias menesterosas, sabemos trata de zanjar pronto las dificultades que se oponen a la realización del paseo- ensanche desde el Cuartel a la estación, últimamente proyectada, para proporcionar trabajo a tantos infelices que lo necesitan y una notable mejora urbana a nuestra villa. No dudamos que las personas sensatas procurarán favorecer las levantadas miras del villanovés diputado a Cortes por Matanzas».

I referint-se a la rectificació del *Diario de Valls* al núm. 131 (25-5-79) respon:

«Según el *Diario de Valls* del martes de esta semana, el lugar designado para emplazar la futura estación de Valls era escabroso, pavoroso, nada pintoresco, enterrado y escondido tras casas de mal aspecto, casas de egipcios o húngaros, expuesto continuamente a emanaciones sepulcrales e incapaz de permitir (esto era grave) a los idos, que vieran el pañuelo agitado, en señal de despedida, por los quedados. Pues el jueves de esta misma semana cambió de decoración; de la misma fuente salen las frescas noticias siguientes: construido el paseo que debe conducir a la estación desaparecerá lo escabroso, lo desierto, lo lóbrego será delicioso, embalsamado por las odoríferas emanaciones del torrente manteniendo allí el aire puro y saludable y repeliendo las pestilentes miasmas, si alguna vez sopla el viento del cementerio, y en cuyo tránsito para la nueva vía no irán probablemente a establecerse los pobres e inofensivos descendientes de los egipcios, etc.- Los comentarios sobran para todos discreto lector».

Encara, el nou passeig, dóna lloc a les notes que segueixen:

Diario de Valls, núm. 73 (17-6-79) «Ayer por la mañana llegó el gerente de la sociedad del ferrocarril de esta a Villanueva y Barcelona, don Francisco Gumá, acompañado del Secretario y del Ingeniero de la línea, volviéndose por la tarde a aquella ciudad. Su venida tuvo por objeto arreglar definitivamente las condiciones facultativas y económicas de la gran vía o paseo, al que nosotros llamáramos calle o rambla de Gumá, en memoria de que a él es a quien deberá tan importante mejora, que debe conducir a la estación del ferrocarril.- Tenemos presentido que al abrirse

dicha calle se tomará en consideración que venga a propósito por si algún tiempo puede prolongarse desde la estación hasta la plaza de Prim por el rincón del convento de las monjas Mínimas. Deberán reunirse para estudiar y activar esta cuestión todos los dueños de las grandes fábricas industriales que hay en el arrabal de S. Juan».

El Vallense, núm. 150 (17-6-79).- «Tenemos el gusto de participar a nuestros favorecedores en particular y a los habitantes todos de nuestra morigerada villa en general, que ayer quedó firmada la escritura de cesión de los terrenos por los cuales ha de pasar la gran vía, que desde la plaza del Cuartel conducirá a la estación del ferrocarril de Valls a Villanueva y Barcelona, entre los propietarios y D. Francisco Gumá y Ferran, Gerente de dicha sociedad anónima, poniéndose a trabajar a la mayor brevedad posible, supuesto que el ingeniero D. Celso Xaudaró con la actividad que le caracteriza, acompañado del jefe de sección de esta subalterna D. Nicanor de Bertiz, se han trasladado inmediatamente sobre el terreno para completar la totalidad del trazado.- Digna de elogio es la conducta observada en pro de tan notable mejora (la cual jamás podía llevarse a su realización por el Municipio, a causa de la penuria de fondos en que se halla) por el Sr. Presidente del Magnífico Ayuntamiento D. Antonio Casulleras, por la Comisión de socorros a los obreros faltos de trabajo y por Don Francisco Gumá que tanto se interesa por el proyecto moral y material de nuestra villa, como si fuese hijo nativo de ella.- Reciban ambos la felicitación de agradecimiento con que los honren ahora como siempre los vallenses todos.- Reciba el Sr. Gumá (D. Francisco) en particular, el más cumplido elogio que su celo merece y ya ausente de nosotros tenga un feliz viaje».

* * *

La mort del general Espartero, ocorreguda a Logroño el 8 de gener de 1878, dóna peu a *Diario de Valls* (Segona època) a publicar, al núm. 16 (23-1-79) un interessant article biogràfic-necrològic emmarcat en una orla negra. Amb motiu dels funerals per al repòs de l'ànima de tan brau militar patrocinats pel Centre de Lectura, al núm. 19 (30-1-79) insereix una esquela a tota plana invitant els vallencs a tal solemnitat. Per cert que, en aquesta esquela, com hem llegit en altres periòdics, hi apareix el nom de *vallesanos* com a denominació dels fills de Valls. En la secció *Crònica* expressa que «con motivo de los funerales del ilustre general Espartero, Duque de la Victoria, estará enlutada la fachada del local que ocupa la sociedad titulada *Centro de Lectura*».

Igualment el *Diario Vallense* el mateix dia 30 i núm. 36, publica també l'esquela a tota plana i en la secció *Crònica* diu que la grandiosa nau de l'església de Sant Joan estava rigorosament endolada amb motiu d'aquestes honres fúnebres i la capella de música de D. Antoni Mestres executarà la magnífica missa de rèquiem de l'immortal Donnizetti, la qual, afegeix, és la mateixa que es va cantar a la pròpia parròquia quan els funerals dedicats a «S.S. Pio IX, a S.M. la Reina Dª Maria de las Mercedes y a S.E.I.D. Constantino Bonet, Arzobispo de esta diócesis (q.g.h.)». Entre els convidats, hi havia amb caràcter especial el Brigadier Alexandre Picazo, la personalitat del qual resta reflectida en altre lloc d'aquestes notes.

* * *

La vinguda a Valls el dia 6 de setembre de 1879, del vallenc il·lustre Andreu A. Comerma, al cap de poc temps d'haver-se inaugurat al Ferrol el famós Dic de la

Campana, ocupa diversos espais dels dos periòdics. Alguns ja els hem vistos per notes anteriors, però els actes celebrats aquí amb motiu de tal vinguda, proporciona ocasió als noticiaris per a expansionar-se al seu gust. Comerma s'estatjava al Bosc de Peixets, propietat del seu amic Josep Tomàs i Salvany.

Als núms. 124, 128, 129 i 33 del *Diario de Valls* i 186, 187, 188 i 189 de *El Vallense*. Tots del mes de setembre de 1879, es troben àmplies informacions de l'estada de Comerma a Valls. D'elles fem extret de les notes que segueixen, algunes ben jocoses.

El Vallense en el núm. 186 (9-9-79) diu que «sobre las tres y media de la tarde del domingo tuvo lugar en los salones del Centro de Lectura el acto de entregar a don Andrés Avelino Comerma el título de socio honorario con que le ha distinguido aquella benemérita sociedad». - El *Diario de Valls* s'aprofita a corre-cuita del lapsus que conté la notícia i en el núm. 124 (10-9-79) escriu: «El domingo por la tarde se reunió la sociedad Centro de Lectura para hacer entrega del título de Socio de Mérito (y no honorario como dice nuestro colega *El Vallense*) de dicho Centro, a nuestro distinguido paisano don Andrés Avelino Comerma». *El Vallense* del dia 11, núm. 187, sense esmentar per a res la nota del *Diario*, també rectifica i s'excusa: «El señor Comerma fue nombrado *socio de mérito* del Centro de Lectura y no *socio honorario* como equivocadamente nos hizo decir la nota recibida. Esperamos que nuestro apreciado *Diario de Tarragona* y cuantos hayan copiado la noticia, tomarán nota de esta rectificación».

El dia 11 de setembre el senyor Comerma fou obsequiat amb una vetllada -*un The*- en el Teatre Principal organitzada pel Centre de Lectura. En aquest acte, en el qual hi va assistir tot el bo i millor de Valls i els dos periòdics se'n fan eco i li dediquen gran extensió, van pronunciar discursos que foren molt aplaudits, l'advocat Josep Cabestany Hernández, el metge Joan Roset Miquel, el Dr. Vilanova, Joan Roig Ballesta, Eduard Oller Ballaresca i Ramon Ballester Seris. Tots eren figures destacades de la vila. Els joves Moisès Jaumejoan i Hermenegild Roca van llegir poesies en català i el senyor Pere Molet una en castellà. La poesia de Pere Molet titulada *A don Andrés Avelino Comerma, autor del dique de la Campana* la publica *El Vallense* al núm. 187, i les de Jaumejoan i Roca no les publica «por no haberlas podido debidamente apreciar el auditorio por falta de voz potente en los lectores». *Diario de Valls* en el núm. 127 publica la de Jaumejoan -*A Comerma*- amb la signatura *Moisés* com era el costum d'aquest autor, i la de Molet sense signatura. La de Roca no surt per enlloc. El discurs del metge Roset, ja hem vist que va constituir el *fons* del núm. 129 d'aquest diari. Encara en el núm. 129 del *Diario de Valls* figura un telegrama del Alcalde Joan Rodon dirigit a la senyora Elvira Pérez de Comerma donant-li compte de l'entusiasme general produït en els actes celebrats en honor del seu marit i la resposta d'aquesta senyora agraint sincerament tals atencions.

En les solemnitats esmentades, no hi podien mancar les famoses exhibicions castelleres, les quals en aquella època gaudien dels seus millors moments. Comerma les contemplava des del balcó de l'Ajuntament. *El Vallense* al núm. 189 (16-9-79) les comenta així. «Conforme habíamos anunciado anteayer a mediodía la *Colla Vella de los Xiquets de Valls* levantó torres en la plaza de la Constitución, no habiendo tenido mal éxito ninguna a pesar de ser las más atrevidas, como son las por ellos llamadas: *Los tres pilans de nou; los cinc pilans de vuit, lo pilar de set y lo pilar de sis caminant*, las cuales ha tiempo que no se habían visto en un solo día». Realment són castells importantíssims de gran i bella factura que havien de despertar l'entusiasme general i emocionar profundament el cor més eixut.

El *Diario de Valls* al núm. 129 del 16 de setembre de 1879 escriu aquests comentaris: «frente las Casas Consistoriales los *xiquets* debían hacer algunas torres nunca vistas. Efectivamente, a cosa de las doce empezaron estas, haciendo los tres *pilans de nou, cinch pilans de vuit, y nou pilans de set*, subiendo la *enxaneta*, en las tres torres unidas que formaban los *nou pilans* y haciendo la *figuereta* en la del centro; luego después la de un *pilà de sis* y la de un *pilà de set*, estos dos *caminant*, y por fin se hicieron la de *tres pilans de set* levantándola y bajándola a fuerza de brazos y otra también de *tres pilans de set* construida de igual manera, bajando empero por el orden acostumbrado. Todos de tan reconocido mérito, que admiró al inmenso número de personas que lo presenciaron y en particular al señor Comerma que aplaudió repetidas veces».

I parlant dels castells que és el plat fort de tots els vallencs d'ara i de sempre, vagi l'anotació que segueix amb noves gestes castelleres.

Josep Castellet i Sampsó, diputat a Corts per Valls i vallenquista de primera línia, era fora de la vila durant els actes celebrats en honor de Comerma. La feina política no li permeté arribar aquí fins el dia 16 de setembre; i a la nit fou obsequiat amb una serenata, així com els *xiquets* de Valls «levantaron atrevidas torres, las llamadas los *tres pilans de vuit, los dos pilans de vuit y lo pilar de set*» Així ho diu *El Vallense* al núm. 190 del 18 de setembre de 1879.

El *Diario de Valls* també aporta noves proeses. Al núm. 160 del 23 d'octubre de 1879 escriu que «difíciles i arriesgadas fueron las torres que anteayer, día de Santa Úrsula, los *Xiquets, Colla nova* levantaron frente las Casas Consistoriales, llamando especialmente la atención la de *dotze pilans de set* que fue saludada con vivas demostraciones de alegría por numerosos aficionados que llenaban la plaza de la Libertad y sus avenidas».

El Vallense, com el *Diario de Valls* en el número 205 també s'ocupa de la festa major de Sant Úrsula del 1879 i referint-se a la diada castellera s'expressa així. «Con esplendor mayor que en los últimos pasados años, celebróse en esta villa la fiesta de Santa Úrsula. Las funciones religiosas fueron sumamente concurridas y numerosos fueron los espectadores de las torres que levantaron la *Colla nova*, cuales fueron bien, excepto la llamada *dos de vuit* que se cayó a la primera vez de probarla, haciéndolo divinamente a la segunda. El *pila de set* fue la mayor ajecutada y con pasmoso equilibrio y seguridad».

Arriben al seu fi els comentaris i transcripcions que he fet dels dos diaris més antics com a tals, publicats a Valls amb més devoció i entusiasme que fortuna.

Josep Pau Roca i Cardús, figura exemplar entre la gent de lletres vallenques del segle passat, un dels fundadors i primer director del *Diario de Valls*, en el mateix lloc de la Història de Valls que al principi d'aquestes notes he fet referència, es queixa del fet «que en Valls no se han distinguido mucho las clases acomodadas por apoyar empresas periodísticas y divididos al propio tiempo los suscritores entre los dos periódicos, cesaron a los pocos meses las dos publicaciones por la razón de que los ingresos no eran suficientes para cubrir los gastos» (página 457). Aquí el señor Roca, molt bona persona i molt pietós a la vegada fa cas omís de la qüestió primordial de fons que en la seva època i possiblement perquè ell en fou la primera víctima, era del domini públic i consistia en la divisió dels redactors, promoguda per la pressió constant de les capelletes al·ludides ja en altre lloc d'aquest escrit. És clar que, sense la subvenció Gumà que Josep Pau Roca dissimula, la manca de mitjans econòmics esdevenia una realitat evident. I poc podia ni suposar l'admirable professor Josep Roca, que passats cent anys, encara podria escriure gairebé el mateix. La

manca del concurs dinerari suficient llavors no era cap novetat, com tampoc no ho és avui, malgrat que la situació que ara es travessa és tant diferent en tots els seus aspectes que en totalitat no s'assembla en res a la de 1879.

En començar aquests punts ja he deixat ben clar que el *Diario de Valls* publicà el seu primer núm. el 31 d'octubre de 1878 i el darrer el 4 de novembre de 1879. El *Diario Vallense* – *El Vallense* estigué al carrer des del 18 de desembre de 1878 fins al 16 de desembre de 1879. Amb la ruptura ocorreguda entre els redactors i descrita la tasca que els dos periòdics realitzaven, aquesta tasca havia de resultar, per a ells, tan feixuga com molesta. Es movien en una posició força desagradable. Pels equilibris que havien de fer per a tirar endavant uns fulls impresos que els dos havien de respondre a una mateixa finalitat, els motors treballaven forçats i era natural que la idea de plegar es bellugués en la ment de tots. No se'n veien l'hora. Semblava que l'un i l'altre només esperaven veure qui ho faria primer, per lliurar-se d'una càrrega que els pesava massa i ja no es complia gens bé la finalitat primordial que motivà llur aparició, quan menys la del *Diario de Valls* que havia d'ésser el portaveu del ferrocarril. Tots a la una com s'havia programat i van començar, haurien pogut fer feina positiva i agradable. Amb els bons elements intel·lectuals de què es disposava i l'excel·lent suport econòmic que els era ofert per la noble feina que havien de dur a terme, podien publicar un diari de gran qualitat i no dos que, pel llast molest que la divisió de redactors a tots els carregava sobre, haurien de resultar mediocres, com així fou. Pel mateix motiu estaven mancats de substància vital nodridora, i moltes vegades, no tenint cosa millor a l'abast, s'entretenien a tirar-se *pedretes* mútuament per ocupar-se d'una cosa o altra. Així les dues publicacions es convertiren en òrgans sense suc ni bruc, amb la natural tristor dels mateixos actors, els quals en el fons s'estimaven i es demostraven afecte. Els dos periòdics van morir com qui diu per asfixia, per manca d'ambient capaç i tal vegada perquè tots plegats estaven prou cansats de no fer gaire gran cosa de profit. Potser no podien fer altra cosa que el que van fer.